

15
L $\frac{4}{341}$ Lf $\frac{4}{341}$

Kritika

par K. Mühlenbacha Latveeschu walodas
mahzibas grahmatas 11 paragrafeem un
manas domas daschâ sîxâ par walodas
mahzibu.

Sarakstijis J. Jakobsons.

→ Naksa 25 kap. ←

18570
7/11

Rigâ, 1902. g.

Drukajis A. fon Grothufsz, leelâ Kaleju eelâ Nr. 45.

1953

L V B
№ _____ in 11557

0303050489

28

Дозволено цензурою. — Рига, 3-го апрѣля 1902 г.

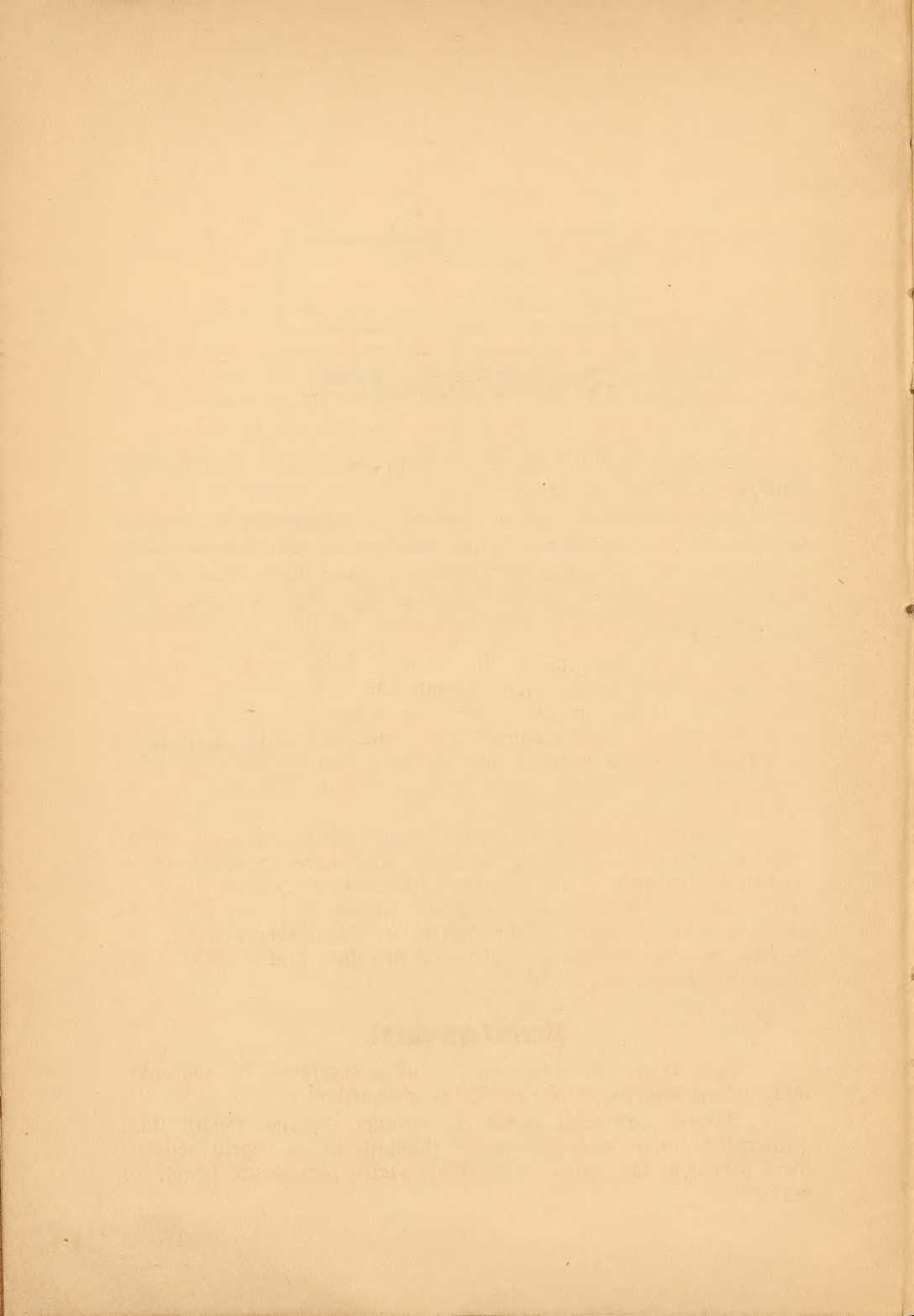

Preekſchwahrdi.

Eji mana kritika Latweeſchu tautâ. Sweizini ik weenu miħlu laſitaju. Paſkubini ik weenu, kam ſchinî leetâ ſpeħja, fertees pee darba un peepaliħdſet wairaf gaiſmas un ſapraſchanas walodas mahzibai dot. Maſs ſinepa graudinſch gan tu eſi, bet topi leels un apeħno ar ſawu ehnu ſcho kopigo druwas lauku, kurâ ir par daudſ neſaħlu. Ēai tawa ehna ir tâ — kaſ neſaħlēm gaiſmu leedſ un iſnihzibu ſekmè.

8. martâ 1902. g.

Sarakſtitajs.

Rugneezibas tehns, Krišchjahnis Woldemars dšihwibā buhdams teizis: „Tahdu kas zitās domās mums tadehl wajaga, lai nahktum tuwaki pateesibai.“ Ja gribam tuwaki nahkt pateesibai, tad jaewehro zita domas. Zilweki kas to nedara noslihgst weenpušibā šawōs darbōs. Walodas školotajs K. Mühlenbacha kungs wehl ari ta šaka: „Leetiškā kritika ir weenumehr teizama leeta.“ Ta tad ari zeenigs kungs ir tajās domās ka otra domas — leetiškā kritika neweenam darbam neškahdē, pat wehl eeteizama.

Mušu deenās školotaji un walodneeki, pulzejas un beedrojas uš darbu, latweešchu walodas mahzibas gramatiškōs nošaukumōs. Tahds kopudarbs pešna eewehribu un atšihšchanu. Bet pašchai walodas mahzibai ar weenošchanōs walodas mahzibas gramatiškōs nošaukumōs, — wehl naw lihšjets. Ir jaw laba leeta, kad zilweki nahkufši pee atšihšchanas, kad tas, kas weenam naw eespehjamš, ar kopoteem špehkeem ir tomehr šašneedšams. Bet kamdehl kopigu darbu ušnemtees tikai weenā leetā, gramatiškōs nošaukumōs weenotees un nekertees kopigeem beedroteem špehkeem, pee zitām walodas mahzibas kluhdām un išlabošchanas? Manas domas buhtu leetas labā eet šoli uš preekšchu un šastahdit kopigeem špehkeem pawišam jaunū walodas mahzibas grahmatu, kas buhtu deriga wišām trim tautuškolu šķirām un wiņu nodalām.

Ka tahda grahmata wajadšiga, par to gribu pahrrunat. Wišas walodas mahzibas grahmatas, kas latweešchu walodā išnakhufšas naw eespehjamš pahrrunat un apšpreešt wiņu kluhdas un mišeklus, — peetiks faktu aprahdot ar weenu. Kas šihmešees uš weenu, šihmešees ari labu daku uš zitām. Pahrrunašchu K. Mühlenbacha kunga latweešchu walodas mahzibas grahmatu, išnakhufi drukā 1895. gadā, Puħziškā Gederta apgahdibā.

Preekšchwahrdi.

Rigas L. B. S. Komišijas 8. rakstu krahjumā 76. lap. pušē šaka filologs Kaulina kungs par školās gramatikam ta:

„Šheem wahrdeem jašaka, ka teikuma mahziba mušū školu gramatikās glušchi nowozojusees un školotaji, ja tee negrib nepareišibas behrneem kalt galwā, nedrihštetu wairs peħz wezas šchablones mahzit.“

Un teefchàm parastàs fkolu gramatikas fahf teifuma mahzibu ar nepareifibu un beids ar nepareifibu.

Teifuma mahzibu mehds eefahft pajihstamais nepareifais iffkai=drojums par teifumu, ka tas ešot wahrdòs isteifts fpreedums. Teifuma mahziba beidsas parastàs gramatikàs ar palihga teifumeem. Bet te misleelakas nepareifibas atronamas. Sewiſchki daschàs latweefchu walodas mahzibàs faštopama ſchi faihſinato teifumu neſahle tahdà mehrà ka ta apjedš un nomahž pawifam pareifš eefkату teifumu dabà. Ka tehwa walodu mahžot, jaeeſahf ar teifumu un ne ar burteem, balſee=neem, wahrdeem, par to waldot leetprateju ſtarpà pilnigi weenprahtiba.“

Tahds fpreedums ir dots par latweefchu walodas grahmataм un mahzibu jaw 1895. gadà. Žif leeta ir labojuſees no ta laika ſchaf finà naw noteizams. Bet ari daudš leeta naw labojuſees ar ſcho jauno walodas mahzibas grahmatas iſdewumu.

Gruhti ir netizet tahdam fpreedumam. Pat tam, kas ar Toma netizibu buhtu apbalwots. Ir diwi zehloni kas netizibu negrib pee=laiſt. 1) K. Mühlenbacha kungs eenem latweefchu walodas mahzibà galweno, wadoſcho lomu. 2) Kas tam fpreedumam negribetu tizet, tam buhtu jaapgahdajas wiſas latweefchu walodà iſnahkufchās walodas mahzibas grahmatas un turklaht tik daudš prahta no wiſam iſlobit kodolu, žif tahlu fpreedums jaetas ar pateefibu. Pee tam wehl jaupurè laiks, kas neweenam tik daudš neatleef. Bet leetu pa=matigi pahrleefot, rodas ari zehloni tam wiſam netizet. Un ſchee zehloni ir: 1) Neweenam naw lihds ſchim bijis eeſpehšams walodas mahzibu un grahmatas pareiſi eefahft mahžit un ſarakſtit. Ja negrib nepareifibas behrneem kalt galwà un mahžit pehž wezàs ſchablones nedrihkſtetu wairs walodas mahzibu — buhtu mahzibai waj pawifam jaapſtajas. Pateefchàm gruhti tizet, waj tik leels badš walodas ſinibàs uš reiſu war raſtees? 2) Kad lihds ſchim naw neweens tahds waronis radees un nu uš reiſu tahds buhtu it ka no debefim nokritis? — Žadomà buhtu, ka kas ahrſahrtigs paſaulè atgadijees. Tadehl manim ſchkeet, tizibas un netizibas eemeflus ſwaru kauſà ſwerot, preeſchwahrddòs minetam fpreedumam netizet. Dibinats eemeflis ir pazeeftees un ar ſawu peekriſchānu nepahrſteigtees.

Ja nu teifuma mahzibu eefahf ar nepareifibu un tapat ari beids, tad nedomajot rodas jautajums, it ka no ſewis, — žif tad wehl walodas mahzibas ir pareiſas, kad eefahkums un beigums nepareiſš?

Wiſš kas lihds ſchim ſchaf leetà darits, mahžits un rakſtits, ir nonizinats. Ja darbu nonizina, tad lihds teef nonizinats ari darba daritajs. Skolotaji ir walodas mahžitaji. No wineem buhš ari laba dala kas walodas mahzibas grahmatas ſarakſtijufchi. Tadehl fpree=duma tumſchà puſe, kriht ka ehna wiſupirms uš paſchu mahzibas per=ſonalu. Miſkar ari tahdas perſonas, kas wineem ſchaf darbà pa=lihdsigu roku ſneeguſchi. Ja tahds fpreedums buhtu dots ſawſtarpigà

šabeedribā, nebuhtu eemešla to pahrrunat, — laiku un wahrđus šaudet. Bet tā kā walodas mahzibas grahmata nolemta pagastu, ministerijas un draudšes školām, — jaunai mahžamai paaudšei, tad bija labaki ka ar šcho špreedumu buhtu mahžā paliktš un ne išdots tif nabadšigs apleezinajums grahmatai tautā wadot, ka puhra dala lihđš. Vai buhtu ari školneekš, — preekšchwahrđus išlašijis beš šchaubām špreediš, ka walodas mahzibas un walodas mahzibas grahmatas wišupirms wajaga pašcheem školotajeem. Kas tas par amatneeku kam naw leetderigu amata rihtu? Kas grib otram zeku rahdit, bet pats zeka nefina!

Šchahda pahrlēeziba un apšina, nemodinas pee jaunās paaudšes nedš zeenibu pret walodas školotajeem, nedš ari pašcheem preeku pee walodas mahzišchanās.

Sanemot wišu teikto weentopus, janahš pee gala špreeduma par preekšchwahrdeem, kad gruhti nahkas weenam šaraktit daudš maš peeklahjigus pawada wahrđus, kur wehl pašchu walodas mahzibu? Pilnigi zeru kad šchahda kluhda nebuhtu notikusi ja preekšchwahrđi buhtu zita kritikai uštizeti.

Uštahšim preekšchwahrđus winu listenim, ta naw walodas mahzibas galwenā dala; peegreeišim wehribu pašchai walodas mahzibai. Zerešim ka nu walodas mahziba reiš buhš pareiši eesahkta un pa-beigta. Šchi walodas mahziba ir leetprateju darbs.

Lai zeen. lašitaji waretu manam apšpreedumam šekot un taišnibu pašchi apšpreest, tad ešmu špeestš apšpreešchamos gabalus iškaktit.

Walodas mahziba.

Pirmā nodala

Weenkahršchš teikumš.

- a. Bija diwi `brahki, weens bija loti bagats, otris nabags. Kofi šalo. Weers haro, nemeers posta.
- b. Kad tehws šašlima? Waj winšch išwešelošees? Waj ahrstš atbrauzis?
- z. Lai Deemš pajarga! Mahzi! Steidšees! Gešim!

Runat mehđšam wešalōš teikumōš. Par teikumu šauzam tahđus wahrđu šakopojumus, ar kureem ziteem šaprotami darām šinamu:

- 1) Ko wehrojām un domajām (a),
- 2) Ko no ziteem gribām dabut šinat (b),
- 3) Ko wehlam, wehamees, ušaižinajam, škubinajam (z).

Pirmās šchkiras (a) teikumus šauz par iškafameem teikumeem; otrās šchkiras (b) par jautajameem teikumeem un trešchās šchkiras teikumus (z) par ušaižinameem jeb škubinameem teikumeem. Bežš iškafameem teikumeem noštahda pa laikam punktu. Bet ja štarp diweem waj wairak iškafameem teikumeem tuwš domu šakarš, tad winus at-

ſchkir weenu no otra ar komatu (,) waj ar ſemikolonu (;). Pehz jautajameem teikumeem leeto jautajamo ſihmi (?), pehz ſtubinameem teikumeem iſſauzamo ſihmi (!).

Teikumu mahziba ir uſnemta ar deſmit weenkahrſcheem teiku-meem. Ras ihſti no ſcheem mineteem teikumeem mahzits tiſs, ir neſinams. Bet raugotees uſ wirſraſtu japeſihmè, ka wiſi deſmit nepraktiſki ſakahrſtoti. Tam pirmam wajadſeja buht pehdejam un pehdejeem pirmeem. Wiſs weenkahrſchakee teikumi, no deſmit teikumeem ir pehdejee trihs teikumi. „Mahzi! Steidſees! Geſim!“ Turpretim pirmais teikums, ſatura trihsus weenkahrſchus teikumus, atdalitus weenu no otra zaur koma un pehdejee ſatura tiſtai weenuweenigu wahrdu. Behrneem behrnu walodà ſchee pehdejee teikumi ir deeſgan labi ſaprotami, bet ne tà pirmais teikums. Teikumi otradi ſakahrſtoti, ne no weeglaſa uſ gruhtako, bet no gruhtakà uſ weeglaſo. Schi ir apgreesta mahzibas metode. Raudſiſim taſlaſu, kahdu mahzibu mahzameem no ſcheem teikumeem iſlobis? Galwena mahziba ka iſ ſtaſſittà redſams — iſſchkirt no teem, kuri ir iſſakami, jautajami, uſaizunami jeb ſtubinami teikumi. Tad, kahda ſihme pehz katra teikuma leekama. Wehl taſlaſ iſſkaidrots un teiktis, ka runat mehdsot weſalòs teikumòs un teikums paſtaſwot no wairak wahrdu ſakopojuma. Schi galwena mahziba abòs punktòs atſtahta neſkaidra un nenoteikta. Neiſſchkirti un kuri uſaizunami teikumi. Iſſkaidrots tiſ ir, ka tee ir uſaizunami jeb un kuri uſaizunami teikumi. Iſſkaidrots tiſ ir, ka tee ir uſaizunami ſtubinami teikumi. Tas buhtu ta ſaprotams, it ka weens noſaufums tiſ pat labſ ka otris preekſch (z) ſchkiras teikumeem. Peemehram: „Dai Deews paſargà!“ Ur kuru no runà ſtaſwofcheem noſaukumeem wiſſch buhtu noſruſtams? Jeb waj war teikt: „Abi labi bahſ maiſà.“ — Tapat palikuſi mahziba nenoteikta ſihmu liſſchanà. Warot liſt komatu (,) waj ari ſemikolonu, ja ſtarp diweem waj wairak iſſakameem teikumeem tuws domu ſakars. Bet kamdehl pirmà teikumà, kur trihs weenkahrſchi teikumi, kureem weenam ar otru tuws domu ſakars, naw leetoti tiſ pat ſemikolonòs, ka koma; jo ſchè bija iſdewiba to pee-rahdit ka to ta war.

Preekſchà rakſtit zitadi, mahzit otradi, ir neſaſkana, ſamaità diſirdi un ſapraſchanu. Bet par teikumu iſſchkirſchanu un ſihmu liſſchanu tatſchu kaſ mahzits, lai ari druſtku neſaprotami. Pagalam otradi bei mahzibas un ſapraſchanas palikuſchi ſchahdi preekſchmeti: „1) Runat mehdsot weſalòs teikumòs; 2) par teikumeem ſauzot wairak wahrdu ſakopojumus.“ Kad bija wajadſiba minet, bija wajadſiba ari iſſkaidrot. Kahdi ir weſeli teikumi?

Kad ir runa no weſaleem teikumeem, tad jadoma ari kad ir ſlimi?

Wajadſeja ſcho diwedajo teikumu ſchkiru iſſkaidrot. Tapat wajadſeja iſſkaidrot, kà weenkahrſchu teikumu no ſakopoteem wahrdeem

darina. Tad buhtu mahziba ſaprotama; bet to paſchu gan newaretu teikt no mahzibas ſaſkanaſ ar teikumeem. Jo teikumi: „Mahzi! Steidſees! Geſim!“ tad buhtu jaapſihme gribot negribot par ſlimeem, tamdehl kad teem weens lozeklis truhkſt. Wini paſtahw tik no weena weeniga wahrda, bet ne no wahrdu kopojumeem. Bet taiſnibai par godu buhtu pateſiba un ſapraſchana dabujuſi gandariſchanu. Tagad aiſ ſinameem eemeſleem mahziba pawifaſam palifuſi neiſſkaidrota. To mehr no pahrmeteumeem atkratitees naw eepſehjams; jadomà ka naw ſinajis ko mahzit gribejis. Ta tad galwenà mahzibà ir wairak kluhdu, neſkaidribu, ne ka paſchas mahzibas. Mahzibas tik bija iſſchirt minetàs trihs teikuma iſchkiras, pehz dotam gala ſihmèm. Schi mahziba ari nemaſ netifa no ſkolneefa praſita, ne no galwas ſinat, nedſ darbòs iſſtrahdad, bet ja labi un pareiſi ſaprot, tad weenigi lai dſird.

Tà ari lihds ſchim eſmu domajis, kad dotajs teikumu pulzinſch, ſaſtahwoſch no deſmit teikumeem, dots paraugam mahzibai un iſſtrahdadchanai preekſch ſkolneefa, bet ſchà domadams eſmu alojees. Ta nahl wehl otras puſes mahzibas paragrafà preekſchà, jaunòs teikumu pulzinòs. Nu iſaug jautajums preekſch kam tad pirmajis teikumu pulzinſch bija darinatſ un tik daudj mahzibas dots? Jadomà kad walodas ſkolatajs patſ gribejis maſleet teikumu mahzibà eewingri-natees. Preekſch tam winam zehlonu un eemeſlu deefgan. Pehz leet-prateju jaunàs metodeſ, walodas mahziba jauſnem ar teikumu mahzibu. Beſ tam walodas mahziba nu weenreiſ ari pareiſi jaeeſahf un tà pat atkal janobeidj; zitadi war raſtees preekſchwahrdeem ar mahzibu nejaſkana. Tas wiſs ir labi pahrdomajams un ſataiſſchandſ uſ ſcho darbu ir nopeetna leeta. Netruhks ari lauſchu kaſ domàs ka walodas ſkolotajs grib eepreekſch tà ka maſu eſſamenu nolikt; bet behrnu preekſchà, taſ naw eeradums. Kenoteikta mahziba dod domàm brihwu walu. Aſſu ſobu wajaga lai kodusu no ſchchaumalas war iſſlobit. Pahreejim uſ paragrafa otràs datas teikumu pulzineem.

„Peemehri.

Kur tu biji? Lepniba zel kaunu. Braukſim uſ pilſetu! Melabs behrns padara tehwm firmu galwu. Apdomà labi un padari gudri. Waj ſkolneeki ſchakli? Dots dewejam atdodas. Kaſ ſaldaks par medu? Skatees abàm azim, klaufees abàm auſim!

Kuri no ſcheem teikumeem ir iſſafami, jautajami, ſkubinami? Iſſchkir tapat ſekofchà pajazinà pahrrunatàs trihs teikumu ſchkiras:

Lapſa un ſakis.

Bija tumſcha nakts. Leetus lija, wehtra ploſijàs. Sakis un lapſa meklejà patwehrumu krumà. Te peepeschi tee iſſſirdeja ſkaku blahweenu. Sakis iſſauzàs: „Kaſ tam par riſkli! Tas gan ir waren leelſ, breeſmigs ſwehrs!“ un laidàs lapàs. Bet lapſa nebija tik bailiga.

Kam ari pa neekam ta lai buhtu baidijusees? Wina pasfatijās un eeraudšija — wardi.

Darini issakamus, jautajamus un škubinamus teikumus.“

Nobeidsot ikrastito mahzibu, otro daku no pirma paragrafa, tuhlin japeesihmē, kad šchē islaišts teikumu no šaukuma wahrds — „užaižinamee teikumi.“

Waj tas nu notizis ar noluhku jeb aij pahrskatiščanas? Waj ari domati ka wini ka ismahziti atlaišti? Kamdehl tas notizis — naw škaidri šinams, bet školneekem wini nebuhs jadarina. Domehr raugotees parauga un pašakas teikumu pulzinōs, winu karakteri — školneekem buhs gruhti išškirt un wehl gruhtaki darinat teikumus, zaur atlaiščanu otro nošaukumu. Školotajam pašam teikumus darinot naw ijdewees, bej šchā wahrda atlaiščanas, kà gan tas buhs školneekam eespehjams?

Tik weenkahrščus teikumus, ka pirmōs dešmit teikumōs jaštopam, — šche wairs naw atrodami. „Mahzi! Steidssees! Gesim!“ Šche teikumi leekas ari buht jaw ismahziti. Tad wehl šchinis abōs teikumu pulzinōs, — peemehra un pašakas teikumōs, nahl klahť dauds jaunās neišškaidrotas teikuma sihmes, kas školneekem pašcheem bej mahzibas buhs jašaprot. Tas apgruhtinās školneekem ušdotu darbu pareiši šaprašt un padarit. Ka neišškaidrotas ir klahťnahťkuščas šchahdas teikuma sihme: „kolons (:), usrahdiščanas sihmities („“), domu sihme (—), jumits (^) un iššaukščanas sihme, — ne wairs teikuma pehžgalā, bet eesprausta widū teikumam.“

Kas sihmejas uš weenkahršču teikumu, kas mahzibas tematam šproušts par wirskastu, tad newaru garam paeet šchahdeem teikumeem: „Melabs behrns padara tehwan firmu galwu“ — peemehra teikumōs. „Šakis un lapša mefleja patwehrumu kruhmā. Tas gan ir waren leels, breefmigs šwehrs! un laidās lapās“ — pašakā.

Tik lihds teikuma pamata ložekkeem peedod kahdu ložekli klahť, dabu ari weenkahrščais teikums zitu nošaukumu; weenkahrščs pašlašchinats teikums. No šchahdeem teikumeem naw nefur runa bijuši, nedš ari mahziba. Domehr peemehra un pašakas teikumōs weenkahršču pašlašchinatu teikumu naw truhťums. Šalihđšinot pirmōs teikumu pulžina teikumus ar pehdejeem, jaleezina ka pehdejo teikumu pulžina teikumi, kas nolemti školneekem preekšč apštrahdaščanas, dauds gruhtaki un nešaprotamaki ka pirmejee. Kadehl gan tahda mahzibas metode ir eewesta? Waj leetprateji to ta weenprahtigi nošpreedušchi? Nu ka tà, tad naw šo pretotees!

Raugotees uš weetu no kura školneekem darbiba ušdota un štahwoklis kahds tam darbibu eesahťot jausnem, ir laimigi išwehlets. Weenigi no šchā štahwokla, štarp peemehra un pašakas teikumeem noštahdamees, war abpušigi šawu ušdewumu weikt un pee tam wehl šawu redses aploku uš abām pušem pašlašchinat. Laimigaka išwehle

naw nemaš domajama. Ar weenu siteenu masakais divi muščas. Tas retums atgadas israudšit tik isdewigu weetu; un ari ne katram. Gewehrojot to, kas no šchà stahwolka no skolneeku darbības teef prasīts — isšrahdat un šinat ir — isškirt runà stahwoščas trihs teikumumu šchīras; issatamus, jautajamus un šubinamus teikumus, no abeem pehdejeem teikuma pulzineem. Schis usdewums skolneekam isdarams peezi minutēs, ja wiņsch tik eewehro teikuma gala sīhmes. Preešč mineta mahzibas mehrka šašneegšanas, školotajam nebija wajadsigs teikumus pa pulkeem radit; to waretu isdarit panemot lašamu grahmatu rokà. Nebija ari wajadsigs tik daudš mahzibas preešč tam isškēest, — ta war tik netaupigi ar mahzibu apejotees, — bankrotu peedšihwot. Ja nealajos, tad ari zits nefas naw gaidams. Tik daudš mahzibas nowahrtà pamešt, nahšs pehdigi břihdīs fur buhs atfritumi jaušlaja, lai buhtu skolneekem kas ko mahzit.

Galweno kroni skolotajs šawai walodas mahzibai usleek, usdodams un prasidams no skolneekem darbu, šahdu wiņsch naw mahzījis. Wiņsch ušaižina skolneekus šchos trihsšahrtīgus teikumus darinat! Lai ušrahda pahrrunatà mahzibà, fur un kad ir mahziba notikusi, kà teikumi jadarina? Tahdas mahzibas es, — masakais ne fur minetà paragrafà netiku atradis! Tas ir prašjums no walodas školotaja, kas eet par normala žilweka prahta stahwolka šaprašchanu.

Neškatotees uš to, kad teikumumu weens nošaukums — „ušaižinamee teikumi“ — bija mahzibas usdewumà atlaists, waj nu kà isdeenejs rezervists, — jeb žitahdi, pats prašjums par šewi ir jaw tik neškaidris, ka pirms pee darba keras, ja teef ar pašchu prašjumu škaidribà, kas ihsti darams? Skolneekem teikumus prašt isškirt, wajadsjeja no pehdejeem divi pulzineem. Teikumumu pulzini jaw bijušchi trihs; naw noteikts furus nemt paraugeem. Teikumi ir bijušchi daščadi; ar weenu ložekli, divi, trim un tšhetreem. Raugotees uš teikumumu šakarhoščanu, weenkahršč teikums šakarhtots weenkahršchi, diwi-kahršchi un trihsšahrtīgi. Pehdejas šchīras teikumi (ž), palikušchi ne-isškirti — nenoteikti. Ja ari behrns gribetu ar teikuma darinaščanu nopuhletees, waj wiņsch prot jeb ne, bet džihts no bailēm tomehr darinatu, tad tas, kas no tahda darijuma šagaidams, nebuhs nekam leeti derigs. Puhledamees teikumus darinat, wiņsch wairak šajuktu ne ka ko prahtigu padaritu. Tizu ka pat peeaudšis prahta žilweks pehz notikusčas mahzibas neešpehs nekahbus teikumus darinat, ja wiņsch nebuhs labaki uš šcho darbu šagatawots. Glušchi weenkahršchi teikts: skolotajs praša no skolneeka to, ko wiņsch pats neprot. Pats wiņsch neprot isškirt, kas weenkahršchs un weenkahršchs paplašchinats teikumus. Skolneekam jāprot isškirt un darinat. Tapat ari, ka to pašchu weenkahršču teikumu, war divi un trihs šahrti šalikt, bet skolneekam jāprot tahds darinat. Ja skolotajs šawu usdewumu prot, tad lai wiņsch wišu pirms isškaidro un skolneeku pamahža, ka tas darams un pehz tam praša padariščanu.

Tad buhs zita leeta un mahzibai zita sekme. Bet ko winjch behrnam isskaidros un kâ pamahzîs, kad pats naw skaidribâ, ko mahzit grib, kas mahzams un kâ mahzams! Behrns war pee schahdas teikumumu mahzibas ispelnitees wisu, afaras, rahjeenu, smahdechanu, tik to ween ne, ko winam ihsti ispelnitees wajaga. Utskatotees ihsumâ, dabujam isnahkumu; tur mahzits mas un wisu wairaf prafits.

Firmâ pufê bija mahziba jadsird un japeeteef ar pastahstijumeem, par kahdeem mahzibas preekschmeteem, bes isskaidrojumeem; otrâ bija jasin, teikumi pehz dotâm galajihmêm isschkirt un galâ wisadus teikumus pa pulkeem darinat.

Teikuma mahziba ar weenkahrjchu teikumumu usnemta. Redsejam kas mahzits, kâ mahzits un kas imahzits; ari wehl to kas eesahfts un palizis nepabeigts. Tad nu dabujam ari drufku eeskata par to, kâ mahziba pareisi jausnem un jamahza pehz leetprateju weenprahtiga spreeduma. Bet pahrejot us otro paragrafa walodas mahzibu man japasneedj sche starpâ mas isskaidrojums. Scheem leetpratejeem, peemiht nedsedejama sfiniba, mahzibas metodê. Winu mahzibas metode buhtu peelihdsinama zilwekam, kas nostahjees meschâ nozirstam kotam pee galotnes un nopuhlas to is mescha mahjâ wilkt. Gewehrosim labi, us turu puji nu leetprateji walodas mahzibu wirjinâs — us preekschu jeb atpakal? Tas tapehz labi wehrâ leekams, kad tas no leela swara, tik pat preeksch wijâm perjonâm kas schai leetâ dalibu nem. Ja skolneeki mahzibâs eet us preekschu, par to preezajas wisi, kam pee leetas daliba; turpretim ja otradi — wisi nofkumst. Mahzibas gahjeens us preekschu atkarajas no skolneeka apgaismota gara stahwofla un us zihribas. Labas sekmes pawairo skolotaja pareisa mahziba un sapratiga wadischana lihds ar labu isskaidrojochanu pee skolneeka.

Wehscha gahjeenu usnem tik tad, ja skolneeks skolâ eestahdamees, klassê par augstu nosehadinats, kas nesader ar wina normalâm sinibâm. Bet tâ kâ skolneeks scho weetu newar pats no sewis eenemt, tad schahds atpakal rahpulu gahjeens, ir apfaunofchana preeksch skolneeka, bes pascha wainas un pahrskaticchanâs no skolotaja pufes. Tas daschu reij samaita skolneekam tuhlin eesahkumâ preeku us skolu un skolas darbu, kas pehz gruhti labojams.

Ja ari skolneekam mas attihstits prahts un gruhti attihstas, tad tomehr, zil jauns bijis un wezs palizis, neesmu redsejis, nedj peedihwojis, ka skolneeks normalâ stahwoflâ buhdams, no sinibam kas skolâ eestahjotees bijuschas, skolâ buhdams ne ko klast nemantotu, lai ari zil mas un tahs paschas wehl pasaudetu!

Tahdam behrnam skolotajs ari nesinatu ko mahzit. Skatotees no pasfaidrota stahwofla, newar teikt ka mahziba pareisi usnemta, ja mahzibas gahjeens neet us preekschu teikuma mahzibâ, bet greeschas atpakal us wahrdu mahzibu.

Schahdu nenodibinatu nepraktisku šoli špehris ari walodas mahzibas skolotajs, uņnemdams walodas mahzibu no augstaka stahwofla, wešdams uš semaka wišas trihs tautu skolas šchkiras un winu nodaku skolneekus; pee tam noštahdijis pats šewi un šawus leetpratejus gluschi otrahdâ gaišmâ. Pirmâ paragrafâ wišch teikumus rada, darina, šakopodams no wairak wahrdeem weentahrschus teikumus, nošauz winus ar wahrdeem, un eedala trihs šchkirâs; otrâ paragrafâ, ka mehš to redšesim wišch teikumus wed uš šelzijas kambari pee operazijas, šagrâjša teikumus lozeklôs, atšchkir tos weenu no otra, dod ištšaidrošchanu par katru lozekli, pašaudè wehl dāschus no teem un tad meklè zaur jautajumeem un atbildem rokâ. Ar wahrdu šakot, atgreeschās tajâ pašâ weetâ atpakal, kur ar teikuma mahzibu eesahzis, pat drusku wehl semaku kritis. Zeru ka ar šcho pašaidrojumu nahkošchais mahzibas preekšchmets labaki buhs šaprotams.

„§ 2.

Išteizejs un teikuma preekšchmets.

- a. Mahte wehrpj; tehws laša; behrni gul.
- b. Lihdaka ir šiwš; balodis putnis. Daugawa upe.
- z. Špalwas ir weeglas, šwins šmags. Seme ir irdena.

Išweenâ teikumâ mehds buht wišmas diwi lozekli: išteizejs un teikuma preekšchmets. Išteizejs ir tas teikuma lozeklis, kas išteiz, 1) ko kas dara (wehrpj, laša, a), waj kahdâ stahwoflî tas atrodas (gul, a), 2) kas tas (šiwš, putnis, upe, b), 3) kahds tas (weeglis, šmags, irdens, z), teikuma preekšchmets turpretim ir tas teikuma lozeklis par kuru išteizejs išteiz, ko kas dara, waj kahdâ stahwoflî tas atrodas, kas tas un kahds tas (mahte, tehws, behrni, lihdaka, balodis, Daugawa, šwins, seme).

Išsakamôs teikumôs preekšchmets atbild uš jautajumu: kas? Š. p. Mahte wehrpj. Kas wehrpj? Mahte (teikuma preekšchmets). Lihdaka ir šiwš. Kas ir šiwš? Lihdaka.

Škubinamôs teikumôs preekšchmets atbild uš jautajumu: Kas lai? Š. p.

Štrahdâ! Kas lai štrahda? Tu.

Dšeedat! Kas lai dšeed? Juhs.

Škreesim! Kas lai škrej? Mehš.“

Išlajot mahzibas preekšchmeta wiršrakstu, es pehz manâm domâm par temata wiršrakstu buhtu išteizis otradi: „Preekšchmets un teikuma išteizejs.“ — Nekšatotees uš to, ka tas labaki škan un šader ar teikuma garu, bet tahdam pahrgrosijumam runâ par labu ari šewiichki zehloni. 1) Pirmam jabuht preekšchmetam tamdeht, — ja naw preekšchmeta, tad naw no preekšchmeta išteizejam ari nekaut ka

ko isteikt, jo isteizejs mihl labpraht wairaf par preekschmetu isteiktees ne kà pats par fewis.

2) Schahdà kahrtà ari preekschmineti teikuma pulki fakahrtoti; papreekschu preekschmets un tad isteizejs. Tadehl schahda pahrgrosiba wajadsiga, jo tà ka jau mineju šafan labaki ar teikumumu garu. Bet apgreestà kahrtà notikusi ari lozeklu isfkaidroschana; šaprotams, kad tahdà pašchà kahrtà ka teikumi fastahditi wajadsjeja dot isfkaidroschana; tad buhtu wišeeem laba šafkana. Warbuht buhtu wišam isfkaidrojumam, ari zaur to wairaf prahta un šaprašchanas eekschà. Behz pareišas lo-gitas, tad buhtu preekschmetam wišu papreekschu par fewis jaišafas, kas winšch tahds par lozekli teikumà ir! Ais ta zehlonu, kad winam pee isfkaidroschanas janahk pehdigam, kur tomehr winam preekschroka, tad winšch ari labaki dara, kad winšch pa wišam zeesch klušu. Turpretim isteizejs uš schahdu wišji nahzis pee goda, isteiktees par preekschmetu pa diwi lahgeem wairaf kahrtigi un pats par fewi it neso, ka to wehlati redšesim. Mums jaetura kahrtiba kahda tà isfkaidroschana eetureta.

Wišupirms isfkaidrots, ka weenà teikumà wajaga buht wišmas diwi lozekli. Bet tikpat pirmà paragrafà bija trihji teikumi ar weenu lozekli: „Nahzi! Steidjees! Gešim!“ ka otrà pehzgalà atkal trihji: „Strahdà! Dšedat! Škrešim!“ Šche atkal isfkaidrojums ar parauga teikumeem nesaeetas ar patešibu. Paraugam dots atkal jauns teikumumu pulzinsch un eedaliti a, b, z šchkràs, bet šche ir wišji isšakami teikumi. Jautajami, ušajzinami jeb škubinami ir islaidisti. Aklaidums jeb islaidums par fewi nebuhtu jaw launs, warbuht kad wini šawus gadus jaw nodeeneshi, bet launums ir tas, kad par wineem dots isfkaidrojums un wineem jadod uš jautajumeem atbilde. Ir jautajums kas lai isfkaidroschana dšird un dod uš jautajumeem atbildes, ja šcho teikumumu truhšt!

Runajot par abeem teikuma lozeklu isfkaidrojumu, tad isfkaidrojumam naw ne šakara ne šaprašchanas. Isfkaidrojumu apzerot isnahk, ka isteizejs isteizees par weenu un to pašchu leetu pa diwin lahgian un wairaf kahrtigi. Pirmkahrt isteizejs par fewi grib isteiktees schahdi: 1) ko leeta preekschmets dara; 2) waj kahdà šahwołli leeta preekschmets atrodas, 3) kas leeta preekschmets ir, 4) kahds leeta preekschmets ir. Ar wahrdu šafot, winšch gribejis par fewi isteiktees, bet isteizees par preekschmetu ko preekschmets dara, kahdà šahwołli atrodas un kas winšch tahds ir, — par preekschmeta darbibu. Par otru reišu atgremojis atkal to pašchu: Kas palizis neisfkaidrots un lai Deews šin ka ir gribets — pats leelais isteizejs. Bet pašaulè arween ta mehds buht, otram winšch grib palihdset, bet pats few newar. Lai gan par fewi isteizejs neso nespehji isteikt, tomehr par preekschmetu pa diwi lahgeem. Aisšahw ka adwokats šawu klientu; neluškodamees waj isteikums ir taišniba, bet eekarot šawam isteikumam taišnibu.

Bet raudsijim ſchim leelam iſteizejam muti aiſbahſt. No iſſkaidro-
juma gan naw ſinams, kadehl preeſſchmets pats par ſewi naw iſ-
teizees un to atlahwis iſteizejam darit, bet domat kad preeſſchmets
mehms, jeb gruhtha waloda — buhtu alojchanas. Iſſakamods teikumods
iſſkaidrots, preeſſchmets atbild uſ jautajumu: Kas? P. p. Mahte
wehrpj. Kas wehrpj? Mahte (teikuma preeſſchmets). Ta tad leelais
iſteizejs uſ jautajumu wairs neatbild preeſſch ſawa klienta, bet nu
jaatbild klientam paſcham — preeſſchmetam. Nu dabujam ſinat kad
preeſſchmets ari runa un naw wiſs tahds mulkis. Mulkis nu ir pa-
lizis iſteizejs un pee tam ari wehl walodu paſaudejis. Kadehl tik
ſpehja pahrgroſiba notikuſi; waj pilnwarâ notezejuſi? Redſejim waj
otram lozeklam walodas ſinâ labaki weikſees, jeb waj ari nebuhs
mute jatur. Jautajim minus taſlafi. Pirmais preeſſchmets prata
gan runat un uſ jautajumu atbildet, bet ne ta wiſi.

„Lihdaka ir ſims. Kas ir ſims?

Balodis ir putnis. Kas ir putnis?

Daugawa ir upe. Kas ir upe?“

Schos trihſus preeſſchmetus war jautat zif ween griſb, bet at-
bildes no wineem neſagaidiſi. Waj ir prahtigi jautat tahdus preeſſch-
metus, kas neſpehji atbildet? Kad nu nelone tahdus preeſſchmetus
jautat, kas neprot atbildet, nelone ari iſſkaidrot un pamahzit, kad
preeſſchmets atbild uſ jautajumu. Walodu paſaudejuſchi abi teikuma
lozekli; ne nu iſteizejs prot wairs iſteiktees, ne preeſſchmets atbildet.
Tadehl ari tam iſſkaidrojumam maſ prahta eekſchâ par abeem teikuma
lozekleem, kas ſkolneeku labâ dots, kam maſak prahta, ka paſcham ſko-
lotajam. Tahds iſſkaidrojums war gan prahtu nonahwet, bet ne ſa-
paſchânu diſihwu padarit.

Tas, kas walodas teikumu mahzibâ ſapraſchânu ſajauz — ir
pats leelais iſteizejs. Bet kas tad nu ir ſchis iſteizejs?

Peſz manâm domâm, preeſſchmets, leeta un iſteizejs ir weens
un tas pats. Jeb wehl ſkaidraſi iſteizotees, iſteizejs ir pats galwenais
preeſſchmets, kas radiſis abus teikuma lozeklus, preeſſchmetu un iſ-
teizeju. Schis galwenais iſteizejs ir pats zilweks, kas no ſawas un
zitu darbibas ko iſteikt ſpehji. Ka redſejâm, preeſſchmeti: „Lihdaka,
balodis, Daugawa,“ — neko no ſewis iſteikt neſpehja. Zilweks, kas
burtus, balſeenus, wahrduſ un teikumus ſewis labâ darinajis, newar
tik ſemu ſtahwofli ſawâ darijumâ eenemt un ta paſemotees, ka ſawâ
darijumâ ne pat pirmo weetu eenemt, bet otro, teikuma pamata lo-
zeklôs. Walodneeki zilweku ka iſto iſteizeju noſtahdijuſchi darbibas
un ihpaſchibas wahrdu — mehmo lozeklu weeta par iſteizeju, runataju;
naw pat turejuſchi par wajadſigu, ſkolneekeem paſkaidrot, kahdâ ſinâ
ſchis iſteizejs teikuma mahzibâ ſaprotams! Beſ iſſkaidroſchânas, jeb
ar tahdu iſſkaidroſchânu ka par iſteizeju dota, tahdâ ſtahwofli winſch
nemaſ nelaujas ſewi iſſkaidrot.

Walodneeki grib winam par wari scho weetu eerahdit, tif winsch nepadodas un sajanuz winu neprahtigo domu iswirumu, ka neweens neteek gudris un pee sapraschanas to ihsti isskaidrojuschy un to isskaidrot gribejuschy. No tahda isskaidrojuma tad ari iszetas daudf zitas neprahtibas, ka pat lihdafas, jiwis, putni un upe sahj runat. Saprotams, ka pats teikumu raditajs zilweks neeenem sawu peenahzigu shahwofli un weetu, — maldas pa sawa radijuma lozefleem apfahrt, ka tad lihdsigeem radijumeem pallihduschajis brahlis jamefle rofa, zauw jautajumeem un atbildem. Nunajot ar pascha walodas skolotaja wahrdeem: „Schi teikumu nesahle fastopama latweeschu waloda tahda mehrä ka tä apsedj un nomahj pawisam pareisu eefkatu teikuma dabä.“

Tahlafa isskaidroschana dota ari par fsubinameem teikumeem. Lai gan ka jaw eepreeschu mineju, jautajami un fsubinami teikumi pagalam no teikuma pulka preekschgalä bija islaisti, — tad nesapro tam paleef preeksch kam tad isskaidroschana bija wajadsiga? Ja isskaidroschanu gribeja dot, tad wajadsjeja dot, kur bija runa par tahdeem teikumeem. Pirmä paragrafa dot minetu schkiru teikumus un oträ wehl isskaidrot, naw praktiski; pee tam tomehr ne par abeem, bet jautajamo schkiru teikumus pamest atkal neisskaidrotus, ir apbrihnojama metode walodas mahzibä.

Nu nahf pats isskaidrojums. „Ssubinamôs teikumôs teikuma preekschmets atbild uf jautajumu: „Kas lai?“ Kas lai strahda? Kas lai dseed? Kas lai sfej?“

Ka jaw teizu, winsch atlaidis wisus fsubinamus teikumus; nu mefle ar jautajameem teikumeem rofa.

Bet kad nu neweena fsubinama teikuma naw, masafais kahda peemehra teikuma, tad naw ari neweena atbildetaja; wajadsjeja masafais kahdu preekschmetu panemt no pirmä paragrafa fsubinameem teikumeem un nostahdit ka atbildetaju. Tad tatschu buhtu sakars isskaidrojumam ar isskaidrojameem teikumeem. Bet winsch salaja gluschy jaunus preekschmetus, kam naw nekahda sakara ar mineto teikumu schkiru preekschmeteem un nostahda tos par atbildetajeem. „Tu, Zuhš, Mehš.“ Bet scheem preekschmeteem naw isteizeja.

Ja ari schos preekschmetus gribetu ar jautajamo teikumu preekschmetu isteizejeem saweenot, tad wajadsjetu eepreesch notift isskaidrojumam, ka war jautajama teikuma isteizeju, peeweenot fsubinamo teikumu preekschmetam, nepahrgrosot teikumu schkiru, winu dabu un isleetot par abeem preekschmeteem weenu isteizeju. Bes schahda eepreeschjeja isskaidrojuma nebuhtu eepeshjams saprast isskaidrojums, to walodas skolotajs par fsubinameem teikumeem dewis. Ta ka winsch no fsubinameem teikumeem preekschmetus naw nehmis, bet salafijis kur dabujis, un turklat bes isteizejeem, tad ari nemas newar runa buht un pareijs isskaidrojums, ka fsubinameem teikumeem ari wismaf ir diwi lozefli — preekschmets un isteizejs. Schy teikumu schkira leekas opera=

zijâ stipri zeetuse; ja naw pawisam nonahweta, tad stahw jau nahwei tuwu. Ja peenem, ka dariſchanas wahrdi, strahdâ, dſeedat, ſkreeſim, kaſpo abu teikumû preeſſchmeteem — ka iſteizeji, tad japeenem, ka iſteizeji eenem ſtahwoſli widû ſtarp abu teikumû preeſſchmeteem, un tad buhtu radita jauna teikuma ſchkira, kam diwi preeſſchmeti ar iſteizeju widû. Ja peedala iſteizejus ſkubinameem teikumû preeſſchmeteem, ka paleenetus no jautajameem teikumeem, tad paleef jautajamee teikumû tik preeſſchmeti bej iſteizejeem un tad atkal ſcheem ir nahwes ſmaka kſaht.

Schim domam ir dibinati pamati.

1) Iſſakamôs teikumôs, jautajamais teikums ir tik ween ari wairs: „Kaſ?“ Skubinamôs teikumôs: „Kaſ lai?“ — Ja labi ſaprot, tad ari patš preeſſchmets neſinams un nemaſ newar runa buht no otra lozekla — iſteizeja, kaſ buhtu ſaprotams, jautajams waj ſkubinams teikums, kam jair diwi lozekleem.

2) Ja dewa iſſkaidrojumu, ka teikumam wajaga buht wiſmaſ diwu lozektu; iſſakamôs teikumôs iſſkaidroja un peerahdija, — dewa ari ſchaî noluhkâ iſſkaidrojumûs par ſkubinameem teikumeem, tad peenahzâs dot iſſkaidrojumu ari ſchaî paſchâ noluhkâ par jautajameem teikumeem. Par ſchâm teikumû ſchkirâm jadoma, waj winas miruſchas waj jaw ijmahzitas?

Par ſcho mahzibas tematu pahrrunajis, jadod wehl beidsot ſchahds paſkaidrojums. Walodas ſkolotajs uſſtahda weenkahrſchu teikumû, ar diwi pamata lozekleem, bej ka teikums par teikumû newar buht. Behz tam uſſtahda wahrduſ — teikuma dalas: „ſtrahdâ, dſeedat, ſkreeſim.“ Tad jauta: „Kaſ lai ſtrahda? Tu. Kaſ lai dſeed? Juhs. Kaſ lai ſkrej? Mehſ.“ Schee: „Tu, Juhs, Mehſ,“ ir tikai preeſſchmeti un darbibas wahrda jeb iſteizeja truhtſt; turpretim: „ſtrahdâ, dſeedat, ſkreeſim,“ ir atkal dariſchanas wahrdi ween — waj iſteizeji — bej preeſſchmeteem. Saprotamas ſchihs wahrdu ſchkiras tik tad buhtu, ja wini buhtu kopoti un blaſus weeni otram noſtahditi. Tad dabutu ſchahdus weenkahrſchus teikumûs. „Tu ſtrahdâ! Juhs dſeedat! Mehſ ſkreeſim!“ Bet walodas ſkolotajs negrib par pareiſu ſchahdus teikumûs atſiht. Winſch paſtahw uſ tam, ka darbibas wahrdi: „ſtrahdâ, dſeedat, ſkreeſim,“ eſot jaw paſchi par ſewi weenkahrſchi teikumû, kuri ſewi ſaturot abuſ weenkahrſcha teikuma pamata lozekluſ; preeſſchmetu un iſteizeju. Ar ſchahdu apſiau winſch nobeidj otro paragrafa mahzibu un uſnem ar ſcho mahzibu treſcho paragrafu.

Iſſtrahdajami darbi no ſkolneekem netika ſchini mahzibas paragrafa praſiti. Tapat ari ne, kaſ wineem jaiſmahzas no galwaſ. Ja ari ſkolneeki doto mahzibu nebuhtu ſapratuſchi, weens labums ir rokam taustams, — behrni neteef ar pahrmehrigeem praſijumeem apgruhtinati. Bet labumam ari ſtahw preſt launums, — behrni naw ſche ari nekâ mahzijuſcheeſ; laiku tik nokawejuſchi. Kahds pedagogs

mahza: „Ešot pamata līkums — behrneem nešneegt neša, ko naw behrni pilnigi šaprotušči.“

„§ 3.

Veidsamee teikumi (Strahdà! Dšeedat! Škreešim!) pašahw no weena pašča wahrdà un tomehr wini pilnigi šaprotami. Šhòš teikumòš atronàs weenà wahrdà gan išteizejšs (ušaizinajums uš strahdašchanu, dšeedašchanu) gan teikumu preekšmetšs (ušaizinatee: tu, juhš, mehš). Tahdi peemehri, kuròš weenà pašchà wahrdà meklejams gan išteizejšs, gan teikuma preekšmetšs, latweešchu walodà beešchi šastopami un proti neween škubinamòš, bet ari jautajamòš un iškakamòš teikumòš: Waj braukšči? (— Waj tu braukšči?) Braukšchu. (— Šš braukšchu.) Waj braukšheet? (— Waj juhš braukšheet?) Braukšim. (— Mehš braukšim.)“

Pirmais kas šakams un peešihmejams ir: teikumi eet mašumà. Pirmà paragrafà bija trihšči pulki; otrà weens pulks un trešchà pehz manàm domàm trihšči darišchanàs wahrdi. Veidsamee teikumi ušluhkojami ka šcho trihšu teikumu iškaidrotaji. Rašhšs zehlons tahdai teikumum mašinašhani, — waj nešpehhiba, newajadšiba, jeb domu truhkums jaunus radit — ir nešinams. Trihšči teikumi paleeneti no otrà paragrafa un pat tee wišu weenfahrišchatee, nabadšigatee; atlikušči šauli no šekšijas nodalaš. Tas nahk no tam ka iškškehrdigigi ar mahzibas weelu apeetas. War teikt ka teikuma mahziba eet uš beigam; ja ne pawišam nobeigta, tad pehz manàm domàm tomehr jašahk atkal no gala.

Wehl gan ešot beešchi teikuma pulki šastopami latweešchu walodà, kuròš preekšmetšs un išteizejšs, ta šaagušchi ka dwihni kas laikam beš operazijas ištikt newarèš, kuru kopdšihwei beš šchkiršchanàs naw paredšams ilgš muhšhš. Bet tad, ar teikuma mahzibu galigi zauri, — jeb atkal šahk no jauna. Teikumu laikam majakàs dakàs un lozeklòš wairš neešpehš šadalit?

Winišch gan pašahšta ka teikumeem: „štrahdà, dšeedat, škreešim,“ ešot abi teikuma lozekli preekšmetšs un išteizejšs eekšchà un tamdehš pilnigi šaprotami. Bet kas weenam šaprotams un tur kšahk wehl pilnigi, tas man otram iškšlekaš glušchi otradi, pilnigi nešaprotami, — wahrdi, — daša tika no teikuma. Manàs nešaprotamibas dibinaš uš šchahdeem pamateem: 1) „Ušaizinajums,“ uš strahdašchanu un dšeedašchanu, — ešot „išteizejšs?“ No kura laika „išteizejšs“ ir dabujis teikuma nošaukumu, „Ušaizinajums?“ Zeb waj „Ušaizinajums,“ nošihmè to pašchu ko „išteizejšs,“ — wahrda nošihmè? 2) Ugrakòš teikumòš, darbibas wahrdeem bija nošihme, ari ka „išteizejeem“ buht, peemehram: „wehrpi, laša.“ Tagadejòš, pehz walodneeka logikaš buhtu otris lozeklis šem nošaukuma: „darbibas wahrds, išteizejšs, ušaizinajums un galà wehl wefašš šaprotams teikumš?! — Waj waretu

fahds zilweks eedomatees ſchahdâ teikuma ſapraſchanâ un noſihmê? Walodneeks ihſâ laiſâ iſmahzijiis tahdu teikumumu par furu ar tautas dſeeſmas pautineem waretu apdſeedat: „Maſzheet laudis ſkatitees, Raſhdi ehrmi tihrumâ,“ — jeb ſahdi ehrmi walodâ un teikumâ! No teikuma mahzibas iſmahzits pilnigs teikuma „ehrms,“ wahrda pilnâ ſajehgumâ. 3) Ugrafds teikumôs no preeſſchmeta iſgahja darbiba peemehram: „Maſhte mehrpj; tehws laſa; behrni gul,“ — tagad preeſſchmeti iſheet no darbibas wahrdeem, „ſtrahdâ, dſeedat, ſkreeſim.“ 4) Preeſſchmeti dabu ari jaunu noſaukumu: „uſaizinatee.“ Pehz ſchi noſaukuma jadomâ un jaſaprot, kad uſaizinatee nemas darbibas wahrdôs eefſchâ naw atrodami, bet nahſ pee darba pawijam no zitas puſes. Bet ja ari preeſſchmeti jaw darbibâ buhtu un ſtrahdatu, dſeedatu, ſkreetu, tad neweens prahtigs zilweks winus wairs neuſaizinâs uj darbu, jo wini jaw ſtrahdâ, bet ja wini laiſſi, waj kuhtri ſawâ darbibâ, tad winus luhgtu, paſkubinatu jeb taiſni pawehſletu, waj peedraudetu ar ſodu; kaſ atkaratos no tam, ſahdu ſtahwoſli winſch ka uſraugs eenem pret ſaweem kaſpinajameem.

Ka manas domas pareiſas, to peerahda pats walodas ſkolotajs ar to, ka winſch nekur naw ihſti, pamatigi un ſkaidri peerahdijiis, ka wina iſteizeenam un apgalwojumam ir pamats, darbibas wahrduſ noſtahdit teikumumu ſahrâ. No darbibas wahrdeem paſchu darbibas wahrdu darinataju nekad nebuhs eeſpehjams iſdabut. Preeſſchmets ar ſawu darbibu ſtahw neſchketamâ kopibâ, — no wina war abus teikuma lozeklus iſdabut zaur iſſaizichanu ko winſch ſtrahdâ; bet nefad no dariſchanas wahrda newar iſdabut teikumumu ar diwi pamata lozekleem, — nepeeleekot dariſchanas wahrdam preeſſchmetu. Tadehl jaunee teikumi: „Strahdâ! Dſeedat! Skreeſim!“ — ir tihrais ſchwindeliſ pehz manâm domâm.

Wiſu apbrihnojamaſais ir taſ, ka walodas ſkolotajam eſot weſala wahrdu ſchkira ſchahdu gataru teikumumu. Wini ſaſtopami wiſâs teikumumu ſchkirâs! Ja walodas ſkolotajs buhtu daudſmas latweeſchu walodas garâ ar ſapraſchanu eewingrinajees un pahrdomajis, winſch buhtu nahzis pee pahrleezibas, ka dariſchanas wahrdi: „ſtrahdâ, dſeedat,“ — ir iſteikti pawehloſchâ iſteikſmê. Tahlaſu, waj diſlafi ſchos wahrduſ pahrdomadams winſch buhtu nahzis pee aſſiſchchanas, ka ſcheem dariſchanas wahrdeem kaſ pawehles iſteikſmê iſteikti, — ſtahw preeſſchmets attahlaſu noſt un ne wiſ darbibas wahrdâ eefſchâ no kura winſch ahrâ jaiſdabu. Gedſikinadamees walodas garâ, labi pahrdomadams winſch buhtu atradiſ otru preeſſchmetu jaw darbu ſtrahdajam, — dſeedam. Tadehl ſcheem diweem preeſſchmeteeem ir weens weenigs kopigs iſteizejs. Iſteiktees war wiſadi un jautat ar war wiſadi. War jautat ar weenu paſchu wahrdu, peemehram: No? tapat ari war pawehſet ar weenu paſchu wahrdu, peemehram: ſtrahdâ! dſeedat! — bet tee tomehr naw teikumi, fureem ſapraſchana preeſſch wiſeem. Bet beſ ſapraſchanas wini tomehr

naw. Runataja un ufrunatà starpà, kur ſchee jautajamee un pawehles wahrdi teek ifinamitti, ir wineem puſlihdſ labi ſaprotami. Ja es ſarunajos ar otru perſonu, ufrunatu, un neefnu labi dſirdejis, ko winſch man teizis; es atjaunoju ſtahtito zaur jautajamo wahrdinu „ko?“ ufrunatai perſonai preeſchâ liktdams. Es runataja perſona, labi ufrunato perſonu paſihſtu un tur klaht winu redſu, tad ſcho perſonu ſtarpà peeteek domas ſapraſtees, kad jautajamo teikummu ifruna, iſteiz nepilnigi. Tadehl ſchahdi nepilnigi ifrunati teikumi, kureem atlaiſts preeſchmets noſts, ir tikai wahrdi ween, kà teikuma dalas, bet ne pats teikums. Uſj tà zehlonu tad ari naw wiſeem ſchahdi puſifrunati teikumi katram ſaprotami, ja nepeeleeſ otro lozekli klaht. Pilnigs weenkahrschs jautajamais teikums buhtu: „Ko tu teizi? Tahda pate radneeſiba ir eedomateem jauneem teikumeem, ſtrahdà, dſeedat! Saprotamam, pawehles teikumam buhtu jaſkan ſchahdi: „Es ſaku, tu ſtrahdà!“ Waj ari: „Es pawehlu, tu ſtrahdà!“ Waj ari: „Es luhdſu temi, ſtrahda!“ Bet tà ka pawehletaja preeſchmetam, ſtrahdataja preeſchmets labi paſihſtams un redſams un ſtrahdataja preeſchmetam atkal tik pat labi paſihſtams un redſams uſrauga preeſchmets, tad wineem peeteek pilnigi ſawà ſtarpà ſapraſtees, atlaiſchot preeſchmetus noſt, runajot pawehles iſteikſmè wahrduſ ween ka teikuma dalas. Tas noteek tadehl, kad uſraugochâ perſona, preeſchmets, ſawu preeſchmetu, „es,“ par daudſ labi paſihſt un pee wina zaur neiſrunaſchonu un atlaiſchonu noſt no pawehlama teikuma, neſapraſchana nekad naw domajama. Bet pee latweeſcheem ir paruna, par tahdeem kas ar ſawu „es,“ par daudſ lepojas un katrà teikumà winu iſleeto: „Chjelis eet papreeſchu;“ preeſchmetam kas kalpibâ ſpeeſts, — preeſchmets „tu,“ ir kaſla kungs, wara no kura mehdiſ teikt: „Moza kà leetuwèns.“

Beſ tam man taſlaku wehl jaiſſkaidro, kad walodas ſkolotajs labi ſawu mahzibu nepahrwalda, winſch neſina ko winſch pats mahza. Neatſauzotees uſ to, ka es ſchim domàm un walodas kluhdam pretojos un neatſihſtu, ka pawehloſchâ iſteikſmè darbibas wahrdi ir pilnigi ſaprotami teikumi, kam abi teikuma pamata lozekli ir eekſchâ, bet gruhti ahrà dabujami; ari pats walodas ſkolotajs tahdàs paſchàs domàs un mahzibà tik ſchaubàs uſ weenu puſi un otru, it ka kerſtidamees un neſinadams ko mahza. Winſch mahza § 22 ſchahdi: „Bet daudſkahrt ſaſtopami walodà tahdi teikumi, kuroſ truhſt iſteizeja. Tahdòs teikumòs iſteizejs weenumehr peedomajams. Winus ſauz par „nepilneem“ teikumeem. P. p. Es tew! (rahdiſchu).“

Ta tad ari pats ſkolotajs ir tajàs domàs ja teikumam truhſt no wjadſigeem diweem lozekleem weens, tad winſch ir nepilnigs teikums, tikai wahrds, — dala no teikuma. Tas nekriht ſwarà, waj nu iſteizejs truhſt preeſchmetam, waj preeſchmets iſteizejam; ſchſirti wini ir un paleek teikuma dalas, kopoti paſchi teikumi.

Preekšč iſſkaidroſchanas gan nemti pehzgalâ mahzibas para-grafâ 8 teikumi ar fureem nefas naw wairak neiſſkaidrots, nedj peerahdits, fâ ween, fa no 8 teikumeem 4 nepilnigi un 4 weentfahrſchi ſaprotami teikumi.

Ari ſche naw no ſkolneekem nekahda mahziba, nedj praſita iſſtrahdat, nedj ari no galwas ſinat. Tâ fâ mahzibas ari nekahbas nebija, tad ari labi fa behrnus ar nekahdeem darbeem neapgruhitina. Dairu nokawet ir gan ſikiti, bet wehl ſiktakt kad moza behrnus ar neiſſaprotamâm neſkaidram mahzibâm.

„§ 4.

Peemehri. Lihdaka (kaſ) noſkrehja (fo darja?), lihdaka pahrſkrehja, Daugawa ſajala. Uiffkrehja paipala, atſkrehja paipala, aiſſala eſars (miſſla). Pufes (kaſ?) ſeed (kahdâ ſtahwoſſi atronas?). Tehws ſuanſch. Behrnus ſtahw. Behrſs (kaſ?) ir fokſ (kaſ?). Semenes ir ogas. Winſch ir auſcha. Galds (kaſ?) ir augſts (kahds?). Sols ſems. Traufſ masſ. Dſeedaju (kaſ? fo dara?). Rakſteet. Preeza-jamees.

Waizâ wiſôſ ſchôſ peemehrôſ pehz teikuma preekſchmeta ar jautajumu kaſ? un pehz iſteizeja ar jautajumeem: fo dara? Kahdâ ſtahwoſſi atronas? Kaſ un kahds teikuma preekſchmets?“

Pehz manâm domâm ſchini wirſminetâ walodas mahzibâ atrodas pehzſtahwedamas kluhdas un neſkaidribas; furas ſche pehz punkteem atdalitas weemu pehz otras iſſkaidroſchu. 1) Ar waizajamo wahrdiau, „kaſ?“ dabujot teikuma preekſchmetu ſinat; ar waizajamo wahrdiau, „fo dara?“ — iſteizeju. Ar ſcheem waizajumeem ja winus pareiſi ſapraſt grib un nepeelaiſch domu, pahrpraſchanu, tad nekad iſteizeju neſameſleſi, bet gan preekſchmeta darbibu, — kaſ gan tiktaſlu taiſniba pehz tagadejeem walodas likumeem, kad preekſchmeta darbibâ ari iſteizeju meſſe. Bet nemſim teikumu: „Lihdaka noſkrehja.“ Uſ waizajumu: „kaſ?“ — atbild preekſchmets: „lihdaka.“ Bet eewehroſim gan wehl to, fa wina atbildet newar. Uſ waizajumu: „fo dara?“ — ja negrib waizajumu pahrpraſt, bet pareiſi ſapraſt jaatbild ar lihdakas darbibu: „lihdaka noſkrehja.“ Ta tad ſche naw uſſtahdits waizajums pehz iſteizeja, bet pehz lihdakas darbibas. Sche it fa tiſſchâm atbildetajſ teef peefpeeſts uſ ſkaidru ſaprotamu jautajumu dot otradu atbildi.

2) Jautajums, kahdâ ſtahwoſſi preekſchmets atrodas? Uſ ſcho jautajumu war dot diwas atbildes, furâm lihdsigas teeſibas. Peemehram, nemſim teikumus: „Lihdaka noſkrehja. Pufes ſeed.“ Uſ waizajumu fo lihdaka dara, — atbilde pa reiſi ir: „Lihdaka noſkrehja.“ Uſ waizajumu fo pufes dara — atbilde pareiſi ir: „Pufes ſeed.“ Uſ waizajumu kahdâ ſtahwoſſi lihdaka atrodas, — atbilde pareiſi ir: „ſkreeſchanas ſtahwoſſi.“ Uſ waizajumu, fo pufes dara, — atbilde

pareiji ir: „seedeschanas stahwofli.“ Jautajums ir: kadeht walodneeki ſche dara starpibu, — noſtahdidami weenu preeſchmetu „ſtahwofli,“ un otru dariſchanâ? Pee abeem preeſchmeteem pahrgroſas weenigi winu darbiba, bet ne ſtahwofliſ. — Peemehra deht: Preeſchmeti pukes, paleef ar uſ preeſchu pukes un no winâm neiſaug ne labibas nedſ fruhmu zers; tas ir no pukem zitahds ſtahds naw iſaudſis, naw augſtafâ ſtahwofli pahrgahjuſchas nedſ ari jemafâ noſlihdejuſchas? Mugot pahrgroſas weenigt winu darbiba. Tahdâ ſinâ pahrgroſas ari lihdata un wehl dauds ziti preeſchmeti. Ja war buht runa no ſtahwofla pahrgroſiſchanas, tad lihdatai uſ tam ir leelafas preeſchrozibas. Lihdata bija upes jeb eſara mafâ, ſaulitê ſiddidamâs eenehmufi meera ſtahwofli un beſdarbibu; zilwets peecedams winu iſtrauzê, wina ſpehji pahrgroſa ſawu ſtahwofli, weetu, un no beſdarbibas dodas darbibâ. Pee pukes ſtahwofliſ, weeta nemaſ tif ſpehji nemainas un tapat ari winas darbiba?

3) Jaunee pilnigi ſaprotamee teikumi: „Dſeedaju. Raſſteet. Preezajamees.“ Maſſ paſſaidrojums eepreeſch.

Dſeedaju — noſihmê wahrdu ſapraſchanâ no dſeedataja nupat jeb agraki jaw pabeigtu darbu, dariſchanu. Tadeht preeſchmets — dſeedatajs, nemaſ pee ſawa darba wairs naw domajams. Weenigi ja dauds, tad waretu domat teefibu — ja naw aiſgahjis, tad turpat ſtahw. Bet darba kopiba winam ar preeſchmetu naw. Ta tad „Dſeedaju,“ nenoſihmê wiſ paſchu preeſchmetu, — „dſeedataju,“ bet wina darbu, — darijumu. Ja nu waizâ: „kaſ?“ — tad pareiſa atbilda newar buht — „Dſeedaju,“ — bet, „dſeedatajs.“ Ja waizâ: „ko dara?“ — tad pareiſa atbilda ir: „dſeed“ und wiſ pareiſais teikums buhtu: „Dſeedatajs dſeed.“

Ta tad ne ar weenu waizajumu newar no ſcha teikuma iſdabut nedſ preeſchmetu nedſ iſteizeju. Uſ jautajumu: „ko dara?“, ſihmejas jautajums uſ klahtbuhdama laika dariſchanu un newar tiſt atbildets ar pagahjuſcha laika darbibu. Neſſaidribu ſche naw majums.

4) Liſſſtrehja paipala, atſſtrehja paipala un aiſſala eſars.

Lihds ſchim nekur naw mahziba bijuſi; maſakais tahdi teikumi ſaſtapti, kur apgreefâ wahrdu ſahrtâ teikumi buhtu ſaſtahditi. Nſſaidrots gan ir tizis, bet tâ ſaſahrtoti teikumi nekur lihds ſchim naw preeſchâ nahkuſchi. Peeſprauidiſchu ſche ſawas domas klaht.

Walodai, zilweta iſrunai jateſ weegli ka upei, kaſ ſawus wilnus mel no augſtafas weetas palehnam tekoſchi lihds eetekai. Waloda ir tekoſcha tif tad, kad darbibas wahrds iſtel no preeſchmeta, ſawa pirmâ teikuma lozekla, bet nekad otradi. Darbibas wahrds, ja winſch apgreefâ ſahrtâ — eet ka pret kaſnu pee ſawa daritaja; darbiba paſchai naw nemaſ tâ ſpehja, eet un naht. Daritajs kur eet, tur neſ ari ſawu ſpehju lihds un winam eepaſal muguras noſtahdits darbibas

wahrds, ir ka grehzineeks pee kreifas rokas fodam usglabats. Ja mehš teikumū: „Tehws lafa,“ apgreescham otradi, „lafa tehws,“ — tad schahdi teikumi ir smagi, gruhti isrunajami; tapat nahkas ari gruhti isteiktees grehzineekam. Nesaku un nespreeschu, ka tā naw pareisi, bet domaju ka labati ir, ka pee jaunuma eeradinajas tefoschati runat un isteiktees.

5) Dai nu gan skolneekem par labumu un atwegloščanu ir, kad peesprausch dascheem teikumeem jautajamos wahrds klast („kas?“ un „ko darija?“), tad tomehr par weenadu taisnibu to neeerangu, kad ziteem teikumeem jautajamus klast peesprausch, it ka jautatu tos nabadjinus: Kas tu esi? Ko tu dari? Nahds tawš stahwuklis? Pee apkehrigeem, atjautigeem behrneem, tas rada pulku peesihmes, joboschanas un walodas mahziba naw preesch joboschanas.

Ja eewehro wišu kas par scho mahzibas paragrafu teiktš, tad skolneekem nebuhs weegli usderums ispidams. Ar nesapraščanu wineem buhs daudš jawomozas, bet mas preeka no darba augleem.

§ 5.

No scha paragrafa negribu nekahdu israkstu preesch apspreeščanas israkstīt. Bet gribu gan kahdu paslaidrojumu dot.

Ar scho paragrafu es buhtu teikumu mahzibu usnehmis. Tani ir runa par: „Persona.“ Tur isklaidrots: „1) pirmā persona ir runataja persona (es, mehš), 2) otra jeb usrunatā persona (tu, juhs), 3) trescha persona (winsch, wina, wini, winas) tas ir ta persona, kas naw nedš runataja nedš usrunatā persona.“ Ihpaschi par scho trescho peršonu, „winsch,“ „wina,“ „wini,“ „winas,“ — par furām bija dots isklaidrojums, ka schahš peršonas neapšihmē ween zilwekus, bet ikweenu nedšihwu preeschmetu. P. p. „Upe sekla;“ „wina ischwuwsi.“ Sche wajadseja nahst tuhlin isklaidrojumam kas nekad nedrihšteja truhst, bet kas lihds schim wehl naw notizis, kas buhtu walodas mahzibai dšihwiba, war teikt dwehsele jeb gars un tas ir schis: „Ja dewa isklaidrojumu par mineteem treschās peršonas wahrdeem, ka wini neapšihmē ween zilwekus jeb peršonas, bet ari ikweenu nedšihwu preeschmetu; tad bija nepeezeeščami wajadšigs isklaidrot, ka runajoschi preeschmeti, zilweki, ween weenigi špehi par sewi, šawu darbibu, ihpaschibu un ar par zitām leetām un preeschmeteem isteiktees. Tur pretim preeschmeti, kas gan dšihwi, bet nerunajoschi un ziti nedšihwi un runat newar — walodas mahzibā tomehr teek usskatiti ka runajoschi. Norahdit kahdus runajoschus preeschmetus; ari kahdus no kustonu walšis; wehl ari kahdus nedšihwus preeschmetus un tad aprahdit winu darbibu, ihpaschibas; un ka pehdigi abām preeschmetu schkiram naw eespehja no sewis un par sewi ko isteikt; ka weenigi zilwekam ir ta eespehja isteiktees par wišu preeschmetu darbibu. Turklast wehl paslaidrot,

fad walodas un teikuma mahzibâ, isteizejs ſpehlè leelu lom uun lai nepahrprot, ka ſchis isteizejs naw nefas zits, kâ no walodas ſkolotajeem — labakas ſapraſchanas dehl peedota otra noſihme, darbibas, ihpaſchibas un leetu wahrdam klaht. Ka ſem darbibas wahrdeem, runat, ſkreet, gulet; — ari ſem ihpaſchibas wahrdeem: bruhns, wezs, jauns un leetu wahrdeem: putnis, balodis un upe — lihds ari ſaprotams iſteizejs. Tad, dandsmaj ſkolneekam buhtu ſapraſchana un ſajehgums no tam, kas iſteizejs ihsti ir! Winam nu ari buhtu ſaprotams tas, ka wiſi preeſchmeti par ſewi war iſteiktees.

Pehz tam pahreet uſ otro paragrafa mahzibu un iſſkaidrojumeem un tad behrnam, ſkolneekam eerahdit, ka wahrdi jakopo un teikumi jadarina. Ta ka ſchahda mahziba un iſſkaidroſchana, nedj kad dota waj paſneegta, tad newar praſit no behrna ſapraſchana uun darbu, — glufchi neeſpehjamâs leetas. Mahzits, tas kas naw wajadſigs bijis, bet kur mahzibas ihsti wajaga lihds ar ſaprahtigu iſſkaidrojumu, tur tã ir truſkumã.

Ta nu buhtu peezi walodas mahzibas paragrafi zaurnemti; bet waj war kahds pateikts, zik iſmahzits un kas iſmahzits no walodas mahzibas, un kã noſlehgtu mahzibu, pabeigtu, — kas ſkolneekem jaſin un japrot — eeſtatit? Ja nu eerodas ſkolas pahrluhfi; ko tad drihſtetu pehz notifuſchâs mahzibas no ſkolneeka walodas mahzibas ſinibâs praſit? Man ſchkeet kad ſkolneeki ar godu walodas mahzibas rewifijã newar paſtahwet. Kam buhs waina par neſinaſchana — ſkolneekam? Skolotajs ſinãs labaki ſewi aiſſtahwetees, ja ari kahda ehna uſ winu kriſtu un rewidenteem aiſdomas zeltos, waj ſche ſkolneeki ween weeni wainigi?

Lai peeteef ar ſcho maſo peeſihni.

Pahrejot uſ ziteem mahzibas paragrafeem neiſkraſtiſchu wairs wiſu mahzibas weelu no apſpreeſchamãs mahzibas, bet zik man pehz ſaweem eeſkateem nepeezeefchami buhs derigi.

§ 7.

„Kahdi wahrdi mehds buht par iſteizejeem?“ Par iſteizejeem war buht ſchahdi:

- 1) Iſteizejs, ka § 2 wirſkraſtã un iſſkaidrojumã minets. Tajã paſchã wehl:
- 2) Darbibas wahrdi, guk, laſa, wehrpj.
- 3) Stahwoſlis — guk.
- 4) Leetu wahrds, ſiws, putnis, upe.
- 5) Ihpaſchibas wahrds, weegls, ſmagſ.
- 6) Iſteikmes jeb laika wahrds, werbs; ka tas § 7 runa un mahza.

- 7) Jadomà ari pehz § 9 tas tšhetras laiku wahrdu ščkiras: 1) Pahrejošči, 2) Nepahrejošči, 3) Utgreeseniški, 4) Pamihšči.
- 8) Tapat jadoma pehz § 10 wišas fešhejadas išteikšmes.
- 9) Tahda pate nošihme pehz § 11 tahm trim darbības fahrtam: 1) Darama, 2) Zeeščama, 3) Wibeja.
- 10) Pehz § 14. Otram fahrtam ka išteizejš minams leetas wahrds.
- 11) Pehz § 15. Par išteizeju runajot, jamin treščâ fahrtâ ihpaščības wahrds.
- 12) Pehz § 16. Pee ihpaščības wahrdeem peefkaitami ari ta ņauzamee diwdabi. Jadoma ka ņhee ari zits nešas newar buht.
- 13) ņaunee pilnigi ņaprotamee teikumi: Nažzi! Steidšeš! Gejim! Strahdâ! Dšeetat! Strešim! Staiga! Lihgimofim! Brihni-jamees! Šheem wišeem išteizejš ir eekščâ.

Žeenigs lašitajs, luhdsu ņpreed pats ka prahta žilweks; waj ņchahdâ muhšča meščâ war išteizeju ņkolneeks ņameklet? Waj ņem tiš daudš wahrdeem un nošaukumeem ir winšch maš pašihštams un wahrdâ ņauzams? Winšch peelihdinats pehz walodneeku ņaprašchanas „lozeklam.“ Waj warat eedomatees ņahdu preeščmetu, runajošchu, dšihwu waj nedšihwu, kuršč ņawu ņahwofli, lozeklus un wahrdu — nošaukumus tâ maina, — ņlimaki ka tšchigans ņawu ņirgu?!

Škweens radijums dšimstot waj darinats dabu lozeklus ar nošaukumeem, wahrdeem un negrošamu ņahwofli, bet neweens naw pašaulē nahzis ar tiš grošigu nenoteiktu wahrdu, dabu, ņahwofli un tahdam teefibâm ka ņchis išteizejš, teikuma pamata lozeklis. Wehl eš neko neteiku ja winšch buhtu pats ihštairs išteizejš — žilweks, kaš teef peelihdšinats mašai pašaulei, bet ņem peenemta wahrda, ta ahletees ir nepeedodami, kad winam ņchihš teefibas wehl turpmaki uštur. — Tadeht ka winšch tahds klaidonis ir un ņehmam lihdsižs radijums, tad winu ar wiši krusa, ar daščadeem nošaukumeem. Laiks winu nokrustijis pehz ņawa wahrda; darbs pehz ņawa un leetu wahrds atkal pehz ņawa un galâ ari žilweks par ņawu išteizeju un eerahdijis winam ari ņahwofli, — guš — ņeed.

§ 9.

„Laika wahrda ščkiras.

- a. Blehdiba blehdibu dšembē. Darbs daritaju mahza. Sehnš ņita ņunim. Dehšs klaufa tehvam. Mahte gaida tehwa. Behrnš grib maišes.“

Wišeem augščmineteem teikumeem ir tas ušdewums, laika wahrdu, tam lihdsi ari darbības wahrdu un išteizeju — peerahdit ka wini eenem klaidona ņahwofli, pahreet no weena preeščmeta uš otru. Lai waretu pahrleezinat, ka ņheem laika wahrdeem nemaš tahdas

4 fahrtigas ſchkiras naw: „1) Pahrejoſchi, 2) Nepahrejoſchi, 3) Utgreeseniſki un 4) Pamiſchi“ — tad man pirms mineti teikumi, wiſi weens pehz otra aprahdami, iſſkaidrojami, ka naw neweenai laiku wahrdu ſchkirai no minetam teſiba ſchahdu ſtahwoſki un ſchkiru, waldas mahziba eenemt.

1) „Blehðiba blehðibu dsemde.“ Schim teikumam naw pareiſa domu ſapraſchana. Ja ta war teift ka: „blehðiba blehðibu dsemde;“ tad war ar teift: „roka roku dsemde.“ Bet kureſch prahtigs zilweks nems tik mulkigas domas galwâ un tizès ka „roka roku war dsemdet?“ Das kas blehðibu war dsemdet ir patš blehðis un ne blehðiba. Blehðiba ir atwafe no „blehðis,“ un newar ſafni un zelmu dsemdet. Tadeht pareiſi ſchis teikums ſkanetu: „Blehðis blehðibu dsemde.“ Das buhtu teikums un iſteizeens kam buhtu prahts un ſapraſchana eefſchâ.

Schim teikumam buhtu tas uſdewums, peerahdit ka blehðcha darbiba — ſpehja, pahreet uſ otru preeſchmetu. Ja ſaka: „Blehðis blehðibu dsemde,“ tad ar to ari apleezina, ka blehðis ſawu dariſchana ſtrahdâ — dsemde, — ſkatotees uſ laiku, dariſchana noteef kahrtbuhdamâ laika. Ja daritajs ir wehl darbâ, tad wehl nemas newar runa buht no tâ, ka wina darbibas ſpehja buhtu pahrgahjuſi otrâ preeſchmetâ. Ar tad ne, kad darbiba buhtu pabeigta. Kad darbs padaritš, tad wina darbibas ſpehja nepaleef padaritâ darbâ, bet tur pat kur wina preeſch dariſchanas bija — daritajâ. Ja darbibas ſpehja pahreetu dariſchanâ, tad daritajs buhtu beſ ſpehjas palizis preeſch jaunas darbibas. Ja ta notizis, daritajs palizis beſ ſpehjas jaunu darbu darit, tad war runa buht no darbibas pahreeschanas no weena preeſchmeta otrâ. Bet ſche tas naw ſaprotams. Blehðis pehz blehðibas padariſchanas dsemde atkal jaunu blehðibu. Blehðiba paleef ka padaritš darbs pehz blehðibas padariſchanas.

2) „Darbs daritaju mahza.“ Naw wehl lihdš ſchim nekur dširdets, nedš ari redsets, peedſihwots, — kad darbs buhtu daritaju mahzijis. Bet tas gan naw nekas jauns, ka daritajs no darba mahzas. Das noteef arween ka daritajs, lai ka ſawu darbu praſtu, mekle darbu labaki, weeglaki un aſtraki padarit. Pirms ka winſch pee darba keras, winſch mekle nodaritas kluhdas iſlabot un jaunu darbu pilnigaki, glihtaki un labaki paſtrahdat. Apraſtitâ noluhkâ naw redšams, ka darbiba no daritaja buhtu pahrgahjuſi uſ otru preeſchmetu. Bet ari tahdâ fahrtâ ka teikums ſaſtahdits, teef runâ leetots. Ar ſcho uſſtahdiſchangu grib un zer mehrki ſafneegt. Tik apgreesi laikam gan neweens zilweks ſcho teikumu neſapratš, ka darbs waretu mahziſchanâ eenemt tahdu ſtahwoſki, noſtahtees tâ, kâ daritajs noſtahjas un mahza ſawu mahzekli. Bet ari ſchajâ ſtahwoſki, ka darbs noſtahdits, daritajam eepatalas, aiſ muguras — war daritajam par mahzibu deret. Daritajam jagreesch preeſcha pret darbu; jeb ſaprotamaki iſſkatotees: jaſkatas atpakal, jo ari no ſchâs puſes kas winam aiſ muguras ſtahw

winam war mahziba naht. Peemehram: Walodas skolotajam pagahjuschi jaw feschgi gadi, kamehr winsch scho teikumu usrafsitjis. Scho brihd es winam sauzu eepafaks: „Draugs,“ — schis teikums nejasfan ar to mahzibu un peerahdijumu, kadehl schis teikums darinats! Un nemas neschaubos, ka schis wina darijums no manis eekustinats, nedofs daritajam mahzibu un pahrdomaschanu par sawu jen pagahjuschu darijumu. Da tad ari sche newar nekahda sinâ peerahdit, ka darbiba buhtu pahrgahjusi no weena preekschmeta otrâ.

3) „Sehns fita funim.“ Sehna darbiba „fita“ ir padarita un naw pahrgahjusi us „funi,“ bet sehns wehl schodeen tapat fit funim, ka to reis, kad walodas skolotajs scho teikumu rakstija.

4), 5), 6) Par scheem trim teikumeem, jafaka: wini wisi wehl darbâ un darbiba nemas naw isschikhrusees no daritaja, tad ari newar runa buht no pahreeschanas otrâ preekschmetâ. Tâtat neweens no doteem teikumeem kritiku neistura. Tad ar naw nekahda prahstiga eemefta, scheem laika wahrdeem, pahrejoscha klaidona stahwofli eerahdit walodas mahzibâ. Staigat war tik dsihwi preekschmeti, bet ne laika waj darbibas wahrdi.

Ja naw pahrejoschi laika wahrdi, kuru darbiba isheet no teikuma preekschmeta un pahreet zitâ preekschmetâ, tad newar ari nemas runa buht no: „Nepahrejoscheem.“ Abeam darbibas, jeb laika wahrdeem naw wairs schai sinâ nekahdas schkiras.

Runajot par: „Atgreesenischeem,“ laiku wahrdeem, kuru darbiba isheet no teikuma preekschmeta un pee ta atkal atgreeschas, peemehram: „Meita apsedjas ar wilnaini,“ — jafaka, tur naw tahdas darbibas, kas no preekschmeta, „Meitas,“ buhtu isgahjusi un tad atgreesjusees atpafak. Preekschmets stahw ar darbu pilnâ darbibâ. Daribas atschkirichanâs un atgreeschanâs sche nekahdâ wihsê naw saprotama; tadehl ka darbiba, kas saistita ar sawu preekschmetu, stahw muhscham neschkiramâ weenibâ lihds nahwes schkirichanai.

Kas sihmejas us „pamihschi,“ laika wahrdeem, kuru darbiba noteek pamihschu, diwu waj wairaku preekschmetu starpâ, peemehram: „Sirgi speras zits zitu,“ — tad winu darbiba ir kara stahwofli. Schi pamihschu laika wahrdu schkira ir aplam saprastâ. Pehz manâm domâm pamihschi nosihmê: Kad weens sirgs isspheeres, tad nahl otris un treschais us sperichanos preekschâ, it ka us skreeschanos. Bet sirgi speras, — nosihmê, klastbuhdamu dariichanu, kuru bes pardona dochchanâs, waj nu ar weenu galu jeb ar otru, lihds kamehr weens waj otris uswar. Bet sem wahrda „pamihschus,“ saprotams arweenu daudf meera mihligafs karakteris, ne ka „sperichanâs sirgu starpâ.“

Tadehl man schkeet, ka wisâm schim ischetram laiku wahrdu schkirâm, buhtu laiks eet dujet. Wini ir ka nowejojuschees schabloni kam muhsu deenâs wairs naw praktifka eeflata rihfotees ar wineem ka ar leetderigeem eerotscheem walodas mahzibâ.

§ 10.

Isteikšmes.

„Par darbibu war daščadi iſſazitees. 1) runatajs iſteiz ka darbiba noteek, notifa un notiks — iſtaniabas iſteikšme. 2) runatajs atſtaſta zitu domas un walodas — atſtaſtama iſteikšme. 3) runatajs wehłas ka darbiba notiktos waj buhtu notikuſees — wehłamà iſteikšme. 4) runatajs wehłedamees, lai ſinama darbiba notiktos, pawehl, paſkubina uſ ſcho darbu — pawehłes iſteikšme. 5) runatajs noſtaħda ſinamu darbu par wajadſigu, nepeezeſchamu — wajadſibas jeb nepeezeſchamibas iſteikšme. 6) runatajs min wiſpahri kaut kaħdu darbibu, nenoteikdamš ne laiku, ne perſonu — nenoteizama iſteikšme.“

1) Par darbibu war daščadi iſſazitees. War gan, bet tomehr ne wiſi. Ir preekſchmeti bijuſchi no kureem walodas ſkolotajs teiza, ka tee iſteiktees war un tomehr newareja. Un taħdi nebija maſumš. Naħzi! Steidſees! Kofi ſalo. Lihdaka noſkrehja. Strahđà! Dseedat! Škreeſim! Pee peħdeji mineteem teikumeem wehl bija jamekłe daritajs rotà, kaš lai iſteiktees war ko wiſſch dara. Pufes ſeed. Daugawa aiſſala. Sunš rej. Prot reet, ſkreet, koſt, ſmilktet, bet par ſawu darbibu iſteiktees newar. — Wehl maſaki mehlee preekſchmeti: Daugawa, pufes, lihđaka u. t. p. Kurſch no ſcheem preekſchmeteem prot nu „iſtaniabas iſteikšmè“ — iſteiktees? Meluſkjojatees nemaſ uſ zitàm pahrejàm peežàm iſteikšmèm, lai iſmehginajas maſleet ar pirmo? Neihſtà iſteikšmè wini wiſi prata un patš leelais iſteizejš neka nebija apwaldamš, pat pa diwi reiſam iſteizàs par preekſchmetu un wairak faħrtigi un nu nemahk ne paſchu pirmo pareiſo iſteikšmi, kur wehl zitas?

2) Nu nahk gaiſmà taš iſttais iſteizejš, runatajs, — žilwekš. Daš luħk prot ſchis ſeſchejadas iſteikšmes. Sinadamš, waj neſinadamš, walodas ſkolotajs arween pee fatras iſteikšmes peeſpraudiš ſcho iſto iſteizeju „runataju,“ — it kà gribedamš pahrapraſchanas nowehrſt, lai jukaš uſ preekſchu wairš nezeltos. Un žik labi taš buhtu ka no ſchà neihſtà iſteizeja, walodneeki atſwabinatos. Weenkahrſchš teikums buhtu dauđ weglafi darinajamš, labaki ſaprotamš, kad ſcho iſteizeju ka peehto riteni, gluſchi weenkahrſchi no teikuma iſraiditu un tai weetà paliktu, darbibas, ihpaſchibas un leetu wahrđi, ſawà nepahrgroſamà noſihmè, beſ peedekla iſteizeja. Škweenam buhtu weegli ſaprotamš, ja teiktu: Kemi leetu wahrđu un leetas darbibas wahrđu un noſtaħdi weenu otram blaſuš un tu dabuſi weenkahrſchu teikummu ar abeem pamata lozekleem. Tapat darini weenkahrſchu teikummu ſalikdamš leetu wahrđu ar ihpaſchibas wahrđu un leetu wahrđu ar leetu wahrđu. Tur klaht iſſkaidro: Leetu wahrđam ar ihpaſchibas wahrđu naw tiſ zeekhaš faites, kopibas, ka leetu wahrđam ar ſawu darbibas wahrđu, kaš iſzeklaš no ſawa daritaja; bet leetu wahrđa ihpaſchiba nahk no aħrpufeš, —

kadeht leetu wahrds ar ihpaſchibas wahrdu jafaiſta, jabeedro, zaur ſaitinu „ir.“

Tapat darini teikumumu no diweem kopâ ſalikteem leetu wahrdeem, beedrodams ar ſaitinu ir, — iſſazidams ar otro leetu wahrdu kaſ pirmais ir. Peemehram: Balodis ir putnis. Ubi ir leetu wahrdi. Ar otro leetu wahrdu „putnis“, ir iſſazits kaſ pirmais ir — „balodis.“

Tâ tad ſche ſkaidri ſaprotama mahziba; war daudſ labaki iſſkaidrot un weentahrſchi ſaprotama — ari beſ iſteizeja. Iſteizejs lai paleef pats walodas ſkolotajs un lai rauga pats pareiſi ſkaidri un ſaprotami ſawu mahzibu iſteift.

Tâ tad es buhtu deſmit paragrafus no walodas mahzibas pahreepreedis iſlaidams jeſto. To dariju ar noluhku, jo negribeju un nebija eemeſla atklati par dſimumeem runat. Par dſimumeem runat man ſchkita tik pat gruhta leeta ka ſkolneekem mahzit par jeſto hauſli. Wahzeeſcheem gan trihſi dſimumi un mums nebuhtu treſchâ ari truhtums, bet peetikſim labaki ar maſak dſimumeem, jo treſchais raditu daudſ pahppraſchanaſ un juſkaſ un tomehr nebuhtu ſkaidri noteizams. Peemineſchu tik diwus leetu wahrduſ: „Kumekſchſ un ſirgſ.“

§ 11.

Darbibas kahrta. Daramâ kahrta iſſakam, ka no teikuma preekſchmeta ſinama darbiba iſeet.

Zeeſhamâ kahrta, iſteizam, ka teikuma preekſchmets iſzeeſch ſinamu darbibu. Pee widejaſ kahrtaſ peekſkaitami wiſi atgreeſeniſkee un pamihſchee laika wahrdi, wiſi laika wahrdi, kaſ wiſôs laikôs, wiſâſ iſteikſmês beidſaſ uſ — ſ.“

1) Walodas mahzibas temats, kaſ ſprouſts par wirſkraſtu, naw labi ſaprotams. Pehz manâm domâm: „Darbibas kahrta“ — noſihmê ka dariſchanaſ janoteek pehz kahrtaſ; taſ buhtu, kad weens darbs padarits, tad janem otris preekſchâ. Pamihſchu ſtrahdaſchana, weenu par otu winſch nenoſihmetu; jeh darbu eeſtrahdatu pameſt un tad atkal pahreet uſ otu — ari ne. Iſteift winu apgreeſtâ wahrdu kahrta: „Kahrtaſ darbiba,“ — buhtu ſaprotams it ka darbiba rada kahrtu. Taſ buhtu ta ſaprotams, kad ſinamu darbibu padara, dabu tahdu un tahdu kahrtu. Ubejahdi neſaſkan iſſkaidrojums par minetâm trim wahrdu kahrtaſ ar wirſkraſtu. Darama kahrta gan, jo ta ſihmejaſ uſ darbibas kahrtu; bet zeeſchana ſihmejaſ uſ daritaju paſchu, ne uſ darbibas kahrtu; bet zeeſchana ſihmejaſ uſ daritaju paſchu, ne otu, bet teek peekſkaitita tahdeem laika wahrdeem kuri beidſaſ uſ burtu — ſ.

Runajot par iſſkaidrojumu: „Ka no teikuma preekſchmeta iſeet ſinama darbiba“ — gribu wehl par otu reiſu ſchâſ leetâ ſawâſ domâſ iſteift un aprahdit, ka nekahda darbibas iſeeſchana no preekſchmeta naw domajama, lai gan 9. paragraſâ par to jaw aprahdiju.

Peemehra deht nemſchu weenu gabalu ſemes, kaſ buhtu uſaramſ. Arſhana ir „darbſ,“ kaſ pee ſemes gabala paſtrahdajamſ. Ja „darbſ“ nedaritſ, tad winſch daramſ, un darbibaſ ſpehki, zilwekſ, ſirgſ un arklis eet pee darba waj uſ darba. Paſchâ darbâ nam nekahdaſ darbibaſ, beſ daritajeem ne bijis, ne buhſ. Kamehr darbiba, darbâ noteek, tad wiſi daritaji, daritaju darbiba un pats darbſ, ſtahw klahrbuhdamâ laiſâ darbiba un tahdâ kopibâ, kad newar nemaſ ruma buht no darbibaſ iſeeſchanaſ un pahreeſchanaſ, — no apſahrt ſtaigaſchanaſ no weena preeſchmeta otrâ. Kad arſhana — „darbſ“ padaritſ; tad ſaſa darbſ padaritſ un darbſ eenem klahrbuhdama laiſa pabeigtu darbibaſ ſtahwokli. Darbâ palikuſi tiſ pat darbibaſ zil preeſch nedarifchanaſ bijis. Nu tiſ ir ſtarpiba, „darbſ,“ ir padaritſ, kaſ preeſch tam bija nedaritſ. Darbibaſ ſpehki, zilwekſ, ſirgſ un arklis ir atſchkiruſcheeſ, bet nam atſtahjuſchi darbâ ſawu darbibaſ ſpehju — darbibu — iſnemot diſchanaſ procentu. Diſchanaſ procentſ eet pee katraſ leetaſ, — kaſ pee darbibaſ peedalaſ maſumâ un ſchâ eemeſla deht newar darbibaſ iſewiſchu ſahrtu walodaſ mahzibâ eeruhmêt un atſchfirt no wiſpahrigaſ darbibaſ, it ka darbibaſ buhtu ſchâ ſahrtâ tahdaſ teeſibaſ, ka klaidonim ſtaigat — iſejot no weena preeſchmeta un pahrejot otrâ. Tadeht ari teikumi: „Eſ aiſmirſu. Tehwſ taupija nauđu,“ iſteikti pabeigtâ klahrbuhdamâ laiſâ un newar to peerahdit ko peerahdit grib; — ka no preeſchmeta darbiba iſeet! Jaw tamdeht ween ne, ka „iſeet,“ noſihmê klahrbuhdamu nepabeigtu darbibu un „aiſmirſu, taupija“ — pabeigtu klahrbuhdamu laiſu. Klahrbuhdamâ nepabeigtâ laiſâ ſaſa: „Eſ aiſmirſu. Tehwſ taupa nauđu.“

Pehz manâm domâm eſ buhtu ſchim pahrrunatam tematam ſpraudis par wirſrakſtu: „Trihſaſ daritaju ſchkiraſ:“

I. Tahdu daritaju ſchkira, kureem no ſawa darijuma wiſu pirmâ ſahrtâ paſcheem labumſ naſh. Peemehram: „Eſ ſchehlojoſ, luhdjoſ, ka man gruhti, lai gruhtibaſ atweeglina luhdſejam paſcham par labu. Eſ preezajoſ, lihgſmojoſ, ka nu man labi eet, jo eſmu tahdu ſtahwokli zaur ſaweem darbeem eekarojis un panahzis. Eſ apſedſoſ, maſgajoſ, gehrbos, puzejoſ — wiſa darbiba naſh daritajam paſcham par labu.

II. Tahdu daritaju ſchkira kuru galwenâ darbiba ir „darbſ.“ Wini nepraſa kam darbiba par labu naſh, bet galwenaiſ uſdeuums ir darbu weikt — paſtrahdat. Peemehram: „Eſ eju, ſkreju, lezu, beju, kalpoju, ſtrahdaju u. t. Schi daritaju ſchkira nemaſ nepraſa, kam par labu winu darbiba noteek waj paſcham, jeb otram, bet ſkatas uſ to, ka darbſ padaritſ. Winu darbiba arween noteek nepabeigtâ klahrbuhdamâ laiſâ.

III. Tahdu daritaju ſchkira kam nedarifchana ir galwenâ leeta. Schiſ ſchkiraſ daritaji teek no zita preeſchmeta pee darba aizinati. Ja wini nenaſh tad wini teek luhgti, teek aizinati, teek draudets, teek

šodits, teef šists, teef samats, teef kulta, teef daušits; ja neprot, teef mahzits, teef rahdits, teef iškaidrots u. t. pr.

Ta tad es buhtu weenu wahrdu šķirū pahrrunajis un apšpreeđis wīnu kluhdas un truhtumus pehz šawas šapraššanas no dewinam wahrdu šķiram. Un domajos eemešlus preešķ walodas mahzibas un walodas grahmatu pahrlabošanas ka wajadšibu deesgan peeteekošķi aprahđijs. Uri to ka pee šķi darba jakeras ar kopigeem špehteem un jadibina walodas mahziba un grahmatas uš labaki šaprotameem, šķaidraķeem pamateem. Pehz wezās šķablones prot daudš rihtotees, tas ir, lai ta un tā dara, tad isnahķs teikumš pehz walodas likumeem, bet ne pehz prahta zilweka šapraššanas.

Peebilstot par walodas mahzibas eekahrtojumu, manas domas buhtu šķahđas: Ja grib walodas mahzibas grahmatu preešķ pagastu, ministerijas un draudšes šķolām un wīnu nodalām, weenā walodas mahzibas grahmatā eekahrtot un šakopot, lai tā wišām deriga, tad jaeešķ ar burtu, balšenu mahzibu un ne wiš ar teikumu mahzibu. Katris warēs šawā šķolā un nodalā ušnemt mahzibu tur, kur šķolenu šinaššana beidšas un nesinaššana šakšas. Mahzibas eekahrtojumam arween wajaga eet no weeglatā, weenkahršķakā uš gruhtalo, bet ne otradi, ka to R. Mühlenbacha kungs darijis. Gešahzīs ar weenkahršķu teikumu un nahķ atpakaļ uš eejahķuma atpehdem un tad šakļ atkal par jaunu. Nonahzīs pat tiktahlu ar šawu teikuma mahzibu, ka teikuma galā palizīs wahrds par weenkahršķu teikumu un tas patš ne-ismahzīts.

Beš tam ari wajadšetu šķolotajeem nemt mahzibu un mahžamo tematu labaki pahrdomat un apštrahdat pirms to zel šķolneekeem preešķhā. Šķaidraķi mehrķi šinat, ko grib mahžit un ar mahzibu šašneegt. Mahžit šķo un to, kas prahtā eekriht, keršitees pehz mahzibas preešķmeteem, ir nokawet laiku un neišmahžit it neko.

Ko lihds teikt šķolneekeem teikumus pa pulķeem preešķhā un ne-išwiłkt no teem nekahdu mahzibu. Kas par walodas mahzibu un mahzibas kluhdām teikts, — šihmešes ari labu teeku uš zitām mahzibām un mahzibu preešķmeteem. Wairak gaišmas, prahta šķaidribas šķinīs wairak apgaišmotōš laikōš wišeem eeteizama leeta. Naw wezi laiķi kur mahzija, dari ta un tā tad tew tas un tas isnahķs. Muhsu deenās jauta, kaķehz ta jadara — praša iškaidrošķanu un šaprašķanu pee wišām leetām.

Peelikums.

Ēšmu redšejis ka leelām šinišķām grahmatām ir, wiršrakšts, preešķwahrdi un beidšot ari peelikums. Tadehļ ēšmu ari šawu širdš aukļejumu tinis lakatinōš, ar jostinu, un knupiti mutē, meerinadams lai wiņšķ nebrehz un neuštrauze leetpratejus, kas man

jam garā sodu spreesch, bet schaubos waj wini muti turēs; jo tahdi pilsoni kas pašauli pirmo reisi apzeemo mehds škanigu balši sludināt jamu atnahšchānu, ka pat mahtes kruhts nespehji winus meerinat. Scho peelikumū rakstot man ari wehl prahtā kriht, kahda gudra wihra is-teizeens, kuršch redjejis kahdai pilsehtai warenus wahrtus, us ko pilsehtneeki bijušchi wareni lepni un prahtneeks winus sobodams teizis: „Pilsēhtneeki, taisait wahrtus zeet, juhju pilsehta war zitadi pa wahrteem ismukt.“ Scho gudro mahzibu eewehrodams, luhdsu zeenigu lafitaju taisit grahmatu zeet, jo zitahdi war wisa gudriba pa preekšch-wahrdeem, gala wahrdeem un peelikumū ismukt. Bet ja nu tīfai sobošchanas dehl ween wahrti un grahmata jataiša zeet un pilsehts un gudriba naw tahdi kas mehds behgt, bet pastahw ilgati ka pats leelais prahtneeks, tad dari ka gribi, taiši zeet jeb klaušees us prahtneeka sobošchanām. Waj šafi: „Abi labi bahš maišā.“ Pehdejam teikumam es pats grahmatas šarastitajs peekrihtu un tew paleek iswehle pee-krist kam tu gribi. Sweiks, mans Draugs!

Drukas kluhdas:

8. lapas pušē 22. un 23. rindas no augščas weetā jalāša:

palikušchi pehdejas šchīras (3) teikumi. Naw šinams kuzi ir škubinami un kuzi ušaižinami teikumi. Ššfaldrots tik ir, ka tee ir ušaižinami jeb

29. lapas pušē 7. rindas no apaščas weetā jalāša:

us darbības kahrtn. Wīdeja kahrta nesihmejas ne us pirmo, ne us

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0303050489